

PAVLE HAFNER

ANA KALAN VISOŠKA

(Odlomki iz nedokončane pripovedi Visoška tragedija)

»Bodi zahvaljen vsemogočni Bog, ki si nam očeval zdravje in obvaroval našo domačijo pred ognjem in strelo. Amen.« je končala mati Barbara svojo molitev po večerji.

»Bodi zahvaljen. Amen.« je z gromkim glasom dodal oče Johan, da je zadonelo po hiši.

Mati Barbara je vstala od mize in odnesla veliko lončeno skledo, iz katere je družina zajemala z lesenimi žlicami ajdove žgance, zabeljene z ocvirki. Najstarejša hči Micka je pobrala latvice, lesene žlice in očetovo roženo žlico, ki jo je zrezljal Štefan Šubic iz roževine.

Šestero otrok je rodila mati Barbara, doma iz gostilne na Vidmu v Poljanah. Od moža je devet let starejša. Johan in Barbara sta si v sorodstvu, mala bratranec in sestrična: Johanov stari oče Štefan in Barbarina stara mati Helena sta si bila brat in sestra. Johanova starša Jožef Kalan in Marija sta nasprotovala tej ljubezni. Johan je bil njun edini sin. Prepričana sta bila, da bosta starostna razlika in sorodstvo slabo vplivala na potomstvo.

Visoško posestvo je največje v Poljanski dolini. Po svoji velikosti zajema dva grunta in je že čez dvesto let v rokah Kalanovih. Johanov oče Jožef je bil že peti Kalan, gospodar visoške domačije. Leta 1650, dve leti po končani tridesetletni vojni, je visoško posestvo prišlo v last Filipa Kalana. Pred Filipom je bil lastnik Visokega Lovrenc Stibel, poročen s Filipovo sestro. Lovrenc se je zadolžil pri poljanskem župniku. Njegov dolg pa je poravnal Filip Kalan in tako postal lastnik posestva v velikosti treh hub. Za njim se je zvrstilo četvero gospodarjev, ki so imeli srečno roko. Kmečki pregovor pravi: Ni težko kupiti posestva, težko ga je vzdrževati. Jurij Kalan, tretji gospodar, je dočakal 71 let in je bil najmogočnejši visoški gospodar. Gosposka mu je zaupala županovanje v poljanski, žirovski, koroški, brojski in hlevnovrški županiji. Za županovanje je dobil še en grunt v koriščenje. Na posestvu je zgradil velik stanovanjski dvorec, ki ni sličil poljanskim gruntarskim domačijam, temveč je daleč naokoli bahavo kazal, da tu gospodari bogat kmet, enak bavarskim velikim posestnikom. Jožef, peti gospodar na Visokem, kateremu je žena Marija podarila otroka edinca Johana, sedanjega gospodarja, je želel, da bi sin Johan vzel za ženo hčerko sosedu kmeta Debeljaka, nekaj let mlajšo od Johana. Za doto bi prinesla veliko njivo, ki meji na visoško posest. S sosedom sta o tem že imela besedo. Jožef je bil bolehen, slabotne narave. Razumljiva je bila njegova želja, da bi bili nasledniki krepki in zdravi. Rod Kalanovih ne sme izumreti.

Jožefova žena Marija je bila hčerka loškega trgovca Dolenca. Bila je sedem let mlajša, živahne narave. Pogled ji je rad obtičal na krepkih moških. Že pred zakonom z Jožefom je imela razmerje z nekim Lahom iz Furlanije, ki je trgoval z njenim očetom. Hudobni babji jeziki so jo hudo opravliali, da se je to dogajalo še po poroki. Star kmečki pregovor pravi: »Če hočeš, da te bodo hvalili, pojdi pod rušo, če hočeš, da te bodo grajali, pa v zakon.«

Govorica je prišla možu Jožefu na ušesa. Zaradi tega je težko živel. Jožef ni bil samo šibkega zdravja, ampak tudi kar zadeva zadovoljevanje žene, ni bil krepkosti razvit. Zato je želel, da bi sin Johan dobil v posteljo žensko, ki bi mu rodila mnogo otrok.

Johanova starša Jožef in Marija se nista najbolje razumela. Jožef je bil mirne, tihe narave, ni se rad prepiral. Žena Marija je bila drugačnega kova. Gospodovalna, vedno je hotela, da je vse po njeni volji. Ob takih prilikah se je mož zaprl v svojo sobo in prebiral knjige. To mu je bilo v največje veselje. Poleg nemščine je obvladal italijanski jezik.

Sin Johan se je razvil v postavnega fanta. Z očetom sta si bila na dobri nogi. Na uho so mu prihajala obrekovanja matere, kar mu ni bilo po volji. Kot mlad fant je težko presodil,

ali so obrekovanja resnična ali so laži. Ni imel človeka, komur bi lahko zaupal svoje težave. Edini, ki mu je pri petnajstih letih postal blizu, je bila Barbara Inglič, hčerka gostilničarke na Vidmu. Ko je dopolnila osemnajst let, ji je umrl oče. Materi Margareta je ovdovela. Barbara je ostala doma in materi pomagala v gostilni.

Vsakokrat, kadar je Johan peljal žito v visoški mlin v Hotovljo, se je nazaj grede ustavil na Vidmu. Materi Margareti je rekel teta. Čeprav je bil še mlad fant, si je naročil osminko rdečega vina. S hčerko Barbaro sta malo poklepetala. Med njima je nastalo zaupanje. Devet let starejša Barbara je kazala razumevanje za težave mladeniča. Tako je zacvetela ljubezen, ki ni ostala prikrita Johanovim staršem, vendar so nasprotovali tej zvezi.

Johan se ni oziral na mnenje starih dveh. Zahajal je na Videm. S teto Margareto sta se dobro razumela. Teti je bil mladi zaljubljenec po volji, posebno, ker je bil Visočan. Vedela je, da bo dedič velikega posestva. Tako je njena hči Barbara preskrbljena.

Oče Jožef se je sčasoma zбоgal s sinovo odločitvijo. Čutil je, da ne bo delal starosti in da ga bo Matilda kaj kmalu odpeljala na oni svet. V Loki pri mestnem pisarju je dal zapisati svojo poslednjo voljo: Po njegovi smrti pripada celotno posestvo sinu Johanu. Bal se je, da se bo žena Marija po njegovi smrti ponovno omožila in tako bi Visoko prešlo v tuje roke. Trdno je bil prepričan, da je Johan njegov sin, ne pa pankrt tujega očeta.

V testamentnem pismu je zapisal, da je sin Johan edini dedič, da pa mora materi izplačati njeno, v zakon prineseno doto, to je tri tisoč petsto goldinarjev. To ni majhna vsota, za takrat je bil to velik denar. Materi Mariji mora na domačiji nuditi preužitkarski kot, ji dajati hrano in skrbeti za obleko. Če se bo pa mati odselila s posestva, ji mora izplačati še dva tisoč goldinarjev. Ko ji bo vse to izplačal, mati Marija ne sme imeti nobenih zahtev več.

Možev testament ženi Mariji ni bil po volji. Vedela je, da Jožef ne bo delal starosti. Kot lastnica visoškega posestva bi lahko izbirala moške. Od nje mlajši moški bi se kaj radi priženili na posestvo. Poželenje po moškem ji je sevalo iz oči. Jožefova poslednja volja je zato ustvarila napetost med materjo in sinom.

*

Sosedova hčerka, Debeljakova Meta je bila brhko dekle. Zapeljive postave, krepko razvitih prsi, zapeljivih bokov. Tri leta mlajša od visoškega Johana. Sosed bi rad videl, da bi bila Meta za mlado na Visokem. Tudi Johanova mati je začela Meti dajati nasvete, kako naj zapelje njenega sina. Meta se mu je na vse načine ponujala.

Jesenskega jutra je Johan šel v Zalo pogledat ovce na paši. Mladi pastir je čuval čredo. V Zali je bila ovčja staja, v kateri so ovce prenočevale.

Mati Marija je sosedovo Meto poslala z malico na pašnik. V culo je dala polič vina, kos slanine in domač kruh. Ko se je Johan vračal s pašnika, sta se z Meto srečala. Na skladovnico posekanih debel sta se usedla in pospravila južino. Metin srajčnik je bil široko razprt, tako da so bili njeni joški dobro vidni. Vsakega fanta bi tak pogled zapeljal.

Tudi Johan ni bil nedovzetan za takšno zapeljivost. Meta se je usedla tako zraven Johana, da so se njeni boki pritiskali k njegovim stegnom. Polič vina in dobra malica sta naredila svoje. Johanova roka je segla v razporek srajčnika in med prsti zajela velike Metine bradavice. Pričela sta se onegaviti. Metino krilo je zlezlo preko njenih kolen. Pokazala so se njena stegna. Johanova roka je priplezala do Metinega mednožja. Za Johana je bilo prijetno doživetje. Toda Meta ni izgubila svoje nedolžnosti.

Vesela sta se vrnila na svoja domova. Mati Marija je bila prepričana, da je dosegla svoj namen, saj ji je Meta zaupala, da sta se z Johanom onegavila na hlohjih. Poljanskim babam je pripovedovala, da se je med njenim sinom Johanom in Debeljakovo Meto ogrela ljubezen.

Videmska Barbara je zvedela za ta dogodek. Ni bila od muh. Visočkemu sinu ni omenila, da ve za njegov greh. Sklenila je, da mu bo tudi ona nastavila žensko privlačnost.

Prvič, ko se je Johan proti večeru vračal iz visoškega mlina, mu je postregla z osminko vina in nato še z eno. Matere Margarete ni bilo doma. Z vozom se je odpeljala na njivo k ženicam, ki so žele ajdo. Barbara je povabila Johana v svojo čumnato na podstrešju. V njeni postelji je Johan doživel ljubezenski krst. Ne Barbara, Johan je izgubil svoj krancelj. Tako je zmagala Barbara.

Bilo je prve dni avgusta, ko se je oče Jožef vračal z vozom iz Loke. Na poti ga je ujela nevihta. Domov je prišel ves premočen. Čez nekaj dni je nastopila visoka vročina. Žena Marija je s konjem pohitela v Loko po zdravnika Kopina. Tudi njegovo znanje ni pomagalo bolnemu Visočanu. Jožef Kalan, peti gospodar Visokega, se je 10. avgusta 1831 poslovil od te zemlje. Pokopan je na poljanskem pokopališču. Maša zadušnica je bila v poljanski cerkvi. Pogrebščino so zapili v gostilni na Vidmu.

Testament Jožefa Kalana je v navzočnosti vdove Marije in sina Johana odprl in prebral mestni notar. Mati je zahtevala od sina takojšnje izplačilo celotne vsote, to je njeno doto in odpravnino, ker se bo odselila z Visokega.

Sin Johan je bil v težkem položaju. Tega denarja ni imel. Pomoč je iskal pri videmski teti Margareti. Posodila mu je tri tisoč petsto goldinarjev. Ostalih dva tisoč mu je posodil poljanski župnik za dobo petih let. Johan je obljubil teti Margareti, da bo takoj po žalovanju za očetom Jožefom poročil Barbaro.

Z osemnajstim letom je Johan postal gospodar na Visokem. Posestvo je obsegalo 76 hektarjev zemljišča. Od tega je bilo 59 hektarjev gozda. V hlevu je bilo 22 glav goveje živine in pet privezanih telet za vzrejo. Na pašnikih pod Blegošem se je pasla čreda 56 ovac. V posebni staji v hlevu sta bila dva konja. Kobila Luca in pram, konj rjave barve, ki je slišal na ime Feliks.

Ni bilo lahko mlademu fantu gospodariti na tako veliki domačiji. Posli so mu bili pokorni in poslušni. Hlapec Primož je bil že star. Potrebno bi ga bilo zamenjati. Toda tako starega in hiši zvestega posla ni moč odpustiti. Johan mu je določil kot, sobo v hlevu ob konjski staji, hrano in preužitek. Kuharica Jera je bila za gospodinjno in hlevsko deklo. Za malega hlapca je bil Tinče iz Hobovš. Ovce na Blegošu je varoval pastir Anže, doma iz Javorij.

Mati Marija se je odselila v Loko. Kasneje se je poročila z doktorjem Lovrom Kopinom. Na Visoko ni nikdar več prišla.

Prva Johanova skrb je bila, da čimprej povrne dolg poljanskemu župniku. Iz hleva je prodal dva para dobro vzrejenih volov. Loškim gostilničarjem je iz kleti iztočil štiri sode starega furlanskega vina letnika 1829. Tega leta je v Furlaniji trta dobro obrodila. Grozdje je bilo sladko, vino pitno in močno. S tem izkupičkom in z očetovimi prihranki je poljanskemu župniku plačal prvo polovico dolga. Teta Margareta je obljubila, da bo počakala na vračilo posojenega denarja.

Na začetku oktobra je pastir Janže prignal ovce v dolino. Nekaj rejenih ovc so zaklali in posušili meso v dimnici za zimo. Letni pridelek je bil bogat. Sena in otave za živinsko krmo je bilo dovolj. Polovico pšenice in rži je Johan dal v visoški mlin, da bo vse leto dovolj kruha. Ostalo žito je prodal v Loko mlinarju Koširju pod mostom.

Z začetkom februarja je bilo konec žalovanja za očetom Jožefom. V nedeljo trinajstega februarja je bila poroka v Poljanski cerkvi. Ohcetno kosilo je bilo v gostilni na Vidmu, na nevestinem domu.

Barbarina mati je poskrbela, da so bili svatje dobro postreženi. V posebni sobi nasproti kuhinje so mize postavili v obliki podkve. Na sredini sta sedela ženin in nevesta. Njima ob strani obe priči, nato gospod župnik in ostali svatje, ki jih je bilo dvainšestdeset po številu.

Mladi visoški gospodar je naročil, da na dvorišču gostilne točijo vino poljanskim kmetom, kmetom iz Volče in iz Hotovlje. V prostrani veži se je plesalo. Harmonikar Primož iz Javorij je nategoval svoj meh, Ivčenk iz Podobenega je pa pihal v klarinet. Med gosti je bil rezljar Štefan Šubic. Za poročno darilo je mlademu Visočanu izrezljal jedilno žlico iz volovske roževine.

Dolgo v noč je trajalo svatovanje. Mnogo vina se je stočilo. Videmske kleti so prostorne, dovolj sodov je stalo na legnarjih. Za svate je mati Margareta dala na mizo najboljše vino iz kota. Tega so gospod župnik pili pri sveti maši. In ura je bila že precej prek polnoči, ko je mladi Visočan odpeljal svojo ženo na novo domovanje.

Za doto je Barbara prinesla poleg tritisoč petsto goldinarjev, tako rekoč odpis dolga, še dodatnih pet tisoč goldinarjev.

Visoško posestvo se je izklopalo iz težav. Dolgovi so bili poplačani. Mladi Visočan je pridobival spoštovanje sosedov, poljanskih kmetov, kakor tudi loških meščanov in loške gospode.

Visoška domačija je veliko enonadstropno poslopje. Bauernhof, kakor na Švabskem imenujejo velike kmečke hiše. V višino meri enajst in pol sežnjev. Klet in pritličje sta obokana iz opečnih križnih obokov. Pol stavbe je podkletene. V najglobokejši kleti so na legnarjih postavljeni hrastovi sodi. Nad hlevom je skedenj z nadvozom za seno in otavo. Na skednju je prostor za 60 voz klaje. Takoj pri vходу na skedenj, v desnem kotu, ima hlapec Primož svojo čumnato, sobico, v kateri prenočuje. Čumnata ni tako majhna, meri tri krat dva in pol sežnja. Pozimi spi pri njemu hlapec, poleti pa si postelje na senu. V sadovnjaku stoji star kozolec. Njegova življenjska doba je že potekla.

Žena Barbara, čeprav je bila devet let starejša od svojega moža, je pri devetindvajsetih letih rodila prvega otroka, hčerko Micko. Dve leti za njo je prirojala na svet hčerka Marjana, ki pa ni dočakal enega leta, pobrala jo je škrlatinka. Po dveh letih je Barbara zopet zanosila in rodila dvojčka Jožefa in Franceta, dve leti kasneje pa sina Janeza. V štiridesetem letu svoje starosti je povila še hčerko, kateri so pri krstu v poljanski cerkvi dali ime Ana.

Otroci so se dobro razvijali. Že od malega so morali doma pomagati. Prvo njihovo delo, ko so dobro shodili, je bilo, da so poleti v vročini v kangli nosili na njive in travnike češpljevo vodo, da so si kosci in žanjice gasili žejo. Pri mlatvi so pred podom podajali povezje za otepe. Pri pajkljanju žitnega zrna so z vevnico podajali očiščeno zrno v ovčje mehove. S sedmim letom so začeli hoditi v Poljane v trivialko, da so se naučili pisati, brati in računati. Po opravljeni trivialki so morali vsi otroci oditi v Loko in tam obiskati četrti, peti in šesti razred osnovne šole. Najbolj veselo je bilo v počitnicah, ko so bili zopet vsi doma. Otroci so bili navezani na svoj dom. Domača zemlja in hiša jih je privlačila.

Ana, najmlajša med visoškimi otroci, je bila mirnega značaja, pridna in ubogljiva. Kot najmlajša je bila očetova ljubljenska. Rad je videl, ko je sedel na klopi za pečjo, da je prisedla k njemu. Če se je peljal z vozom, jo je vzel s seboj. Med vožnjo sta se pogovarjala. Vse jo je zanimalo, kar ji je oče pripovedoval. Morala je v šolo, v Poljanah v trivialko in potem v višje razrede osnovne šole v Loko. Tam je stanovala pri Brbonovih na Placu.

Brbonov oče je imel trgovino s špecerijo. Ana je imela svojo sobico v podstrešju. Sama jo je pospravljala in pazila na čistočo. Pomagala je staremu Hermanu v trgovini. Navadila se je prodajati. Stari Brbon ji je zaupal tudi denar. Dobro je vedel, da mu Ana ne bo vzela niti krajcarja. Žal, da so Brboni imeli samo dve hčerki. Če bi imeli sina, bi izbral Ano za svojo snaho.

Mati Barbara je sklenila, da se mora hči Ana pred mojitvijo pripraviti za gospodinjo in mater svojih otrok. Za dve leti je odšla v šolo k uršulinkam v Ljubljano. S pohvalo je končala dva razreda gimnazije. Po opravljeni šoli je mati Barbara dala svojo hčer v kuhinjo ljubljanske škofije. Glavna kuharica Johana je bila iz Poljan. Ana je bila dve leti za pomočnico. Ne samo kuhinje, tudi občevarja z visoko izobraženimi gospodi se je privadila.

Ob božičnih praznikih, na sveti večer, se je škofijsko kuhinjsko osebje zbralo v veliki jedilnici. Presvetli knezoškof je blagoslovil vse kuhinjsko in strežno osebje in druge navzoče ter jim razdelil božična darila. Pri sprejemu so bili tudi semeniščniki, ki so študirali mašništvo. Med njimi je bil Dolenčev France iz Poljan. Ana ga je poznala iz otroštva. France je bil fejest, lep in stasit fant. Bil je tri leta starejši od Ane. Po končani svečanosti je France nagovoril svojo sodeželanko. Ano je oblila rdečica.

Ko je Ana dopolnila šestnajsto leto, se je vrnila na Visoko. Materi je pomagala v kuhinji. Očetu Johanu pa je vodila knjigo dohodkov in izdatkov ter knjigo vinske trgovine.

*

Konec oktobra je mati Barbara povabila ženske iz Volče, Podobenega in Loga na trljenje lanu. To je bil domači praznik. Od ranega jutra do trde teme so ženske pod kozolcem obdelovale

lanena stebila. Delo je težko, a tudi zabavno. Trlice so si rade privoščile fantine, ki so jim pomagali pri delu. Na hrbet so jim obešale repe iz pezdrija. Med južino pa so se fantje maščevali. Naredili so slamnatega moža in ga postavili k trlici tistega dekleta, ki še ni imelo fanta ali pa tisti, ki se ji je možitev podrla. Med delom je morala hči Ana dekletom in ženam streči z moštom. Po večerji je bilo veselo v veži. Ob zvokih harmonike so se pari zavrteli.

Sosedov sin, Debeljakov Tine, se je rad vrtel okoli Ane. Visoška hči je dobro plesala. Naučila se je pri nunah v Ljubljani, kjer so ob sobotah imele plesne vaje. To je spadalo k izobrazbi. Vendar Ana do sosedovega sina ni imela pravega dopadenja, ker je bil bolj tršat, neroden in je pogrkoval. Fantje so se zato radi ponorčevali iz njega, Ana ga pa je zagovarjala v družbi. Raje je plesala z bratom Francetom. Med plesom jo je vedno dvignil visoko pod strop, kar se ji je imenitno zdelo. Do polnoči je trajalo veselje.

Pozimi so vsako soboto hodila dekleta in fantini na prejo. Tudi visoška Ana je rada hodila na prejo. Kolovrat ji je nosil brat France. Zlasti veselo je bilo na preji pri Malenskem Jurju na Logu. Domača hiša s krušno pečjo je bila prostorna. Petnajst predic je dobilo svoj prostor. Sin Martin je bil znan, da je dober harmonikar. Pri Jurju se je zato že med prejo plesalo, več plesalo kot predlo. Meta, Jurjeva žena, je morala dodatno naročati in plačevati predice, da so spredle ves lan. Mlada dekleta so raje plesala, kot vrtela kolovrat. Meta pri jedači ni bila skopa. Spekla je dober sadni kolač. Pijače je bilo vedno dovolj na mizi. Hiša je bila polna smeha.

Debeljakov Tine je prisedel k visoški Ani. Na vso moč je hitela vrteti kolovrat. Nit se ji je med prsti zapletala. Kodelja na kolovratovem koželju se ji je medla, da se ji je svaljek niti trgal. Tine jo je nagovarjal, da bi se srečala v visokih gmajnah. Ana ni rekla ne ja ne ne. Nekajkrat sta zaplesala. Tine je bil zelo neroden. Večkrat ji je stopil na nogo. Palec na desni nogi ji je zatekel.

Do Debeljakove kmetije so Ana, brat France in Debeljakov Tine tiho hodili. Pri slovesu je Tine Ani krepko stisnil roko. Do doma je Ana zaupala Francetu Tinetovo prigovarjanje. France ji je svetoval, da naj zaenkrat nič ne obljudi.

Spomladi, ko je sneg skopnel, se je mati Barbara s hčerjo Ano odpravila v Loko. France je na voz naložil spredeno prejo, ki jo je mati peljala tkalcu platnarju v Puštal, da bo stkal platno, Firbar v Karlovcu pa ga bo obelil.

Na koncu Placa, kjer so bila včasih v mestnem obzidju Poljanska vrata, je stala mesnica, last Antona Hafnerja. Mesnice so morale biti zunaj mestnega obzidja. Vsaka je imela dva prostora. Prvi prostor je bil za klanje živine, drugi za razsekovanje mesa in za prodajo. Ta prostor je imel veliko okno, ki se je zapiralo z vodoravnimi polkni. Ko je mesar polkna odprl, je spodnje služilo za prodajni pult, zgornje pa za streho proti dežju. Gospodinje so stale na prostem pod nadstreškom.

Mesar Hafner je dobro poznal visoško mater Barbaro, ki je s hčerjo Ano prišla pred mesnico. Šurkov Tone, kakor so Ločani imenovali po domače mesarja Hafnerja, je spoštljivo pozdravil visoško mater, stopil pred mesnico in segel v ponujeno roko. Tudi hčerki Ani je podal roko.

»Ali je kaj novega na Visokem, mati Barbara?«

»Naš oče Johan bi se rad nekaj pomenil z vami. Ko boste imeli priliko, ali če pridete kaj v dolino, se oglasite pri nas.«

»V nedeljo grem po nakupu v Gorenjo vas in se bom oglasil pri vas.«

V šentjabskem zvoniku je ura odbila poldan. Mesar Tone je mesnico zaprl. Mater Barbaro in hčer Ano je povabil na kozarec vina v oštarijo pri Franceljnu.

Oštarija pri Franceljnu je na Placu v prvem nadstropju. Birt Francelj je pobrisal mizo in pognil svež prt. Ženski sta bili že lačni. Od zgodnjega jutra nista nič zaužili. V kuhinji je bila pripravljena govedina v juhi. Meščani so jo radi jedli za malico. Kuharica Marija je znana kot dobra kuharica. V mesnici pri Tonetu je dobila lepo govedino od mehkih reber, kar je bilo pravo meso za to jed. Došlim gostom je vsakemu na krožnik narezala dve rezini kuhane govedine, dodala košček kuhanega korenčka in dolila malo juhe. Na malem krožniku je dodala nekaj naribanega hrena. Juha je bila okusna, meso pravilno kuhano. Pred goste je birt v peharju postavil narezan domač polčrni kruh, pečen v domači krušni peči. Iz kleti je prinesel liter rdečega dolenca.

Med visoško gospodinjo in mesarjem Tonetom je stekel pogovor. Mati Barbara je zaupala, da se je oče Johan odločil sinu Janezu v bližini Loke kupiti posestvo v velikosti enega grunta. Janez bi se rad oženil s kako bogato nevesto. Z nevestino doto in nekaj bi še sam dodal, bi sinu kupil domačijo.

»Pametno se je odločil visoški gospodar,« je rekel mesar Tone. »Čas je, da tudi jaz začnem misliti na ženitev. Oča so mi lansko leto umrli. Sestra Marija, ki sedaj gospodinji na domu, se bo letos omožila v Koširjev mlin. Doma bom ostal sam, brez gospodinje. Dobiti moram žensko, ki mi bo gospodinjala. Želim si ženo, ki bo trgovsko izobražena in bo znala opravljati z denarjem!«

»Ne bo lahko dobiti tako izobražene neveste. Takšne se ne ponujajo na cesti. Tista, ki bo vas vzela, bo prišla v bogato hišo. Mnogo dela bo imela. Tone, vi ste pošten možakar. Moj mož vas spoštuje. Pravi, da ste v Loku najboljši mesar.«

»Mesarija je pri nas že pet rodov. Oče mojega pradede se je med tridesetletno vojno preselil z Bavarskega v Staro Loko. Na Nemškem se je izučil mesarske obrti. Kot popotni pomočnik je dve leti delal pri mesarju Scheffertniku, poročil njegovo hčer Margareto in po smrti svojega tasta prevzel njegovo obrt. Imel je sina Matevža, ki se je prav tako izučil mesarske obrti. Bil je zelo skop. Na Lontrgu je leta 1807 kupil malo hiško na št. 63. Tako se je iz Stare Loke preselil v mesto in postal meščan. Leta 1812 je hišo prodal Perkusovi Rezi. Od njenega očeta, mesarja Perkusovega Grega, je kupil na Lontrgu hišo št. 65, kjer sem jaz rojen. Tej hiši so rekli pri Šurku, zato mi pravijo Šurkov mesar. Po svoji materi sem podedoval na Placu hišo št. 20. Njen oče Killer je bil vrvar. V pritličju je dolga veža, v kateri so predli in zvijali lanene vrvi. Zadaj je dvorišče, kjer so sušili vrvi. Na dvorišču je še mala lesena hiša, ki gleda na Lontrg. Tako sem lastnik treh hiš. Nujno mi je potrebna gospodinja, ki mi bo pomagala gospodariti in gospodinjiti.«

Bilo je pozno popoldne, ko je sin France zapregel konja in odpeljal mater in sestro Ano proti Visokemu.

*

Spomladi je bilo lepo vreme. Ob sončnem dnevu so posejali jaro pšenico. Prst v razorih je bila suha. Za brano se je kadilo.

Sredi poletja, konec junija, je šel oče Johan v Loko. Z mesarjem Hafnerjem sta si ogledala grunt na Grencu. Polja in travniki so bili očetu Johanu po volji. Domačija je bila zapuščena. Gospodar je umrl. Sin ni bil voljan kmetovati. Šel je v šole. Kmetijo je dal v najem.

Oče Johan in mesar Tone sta se posedla v gostilni pri Kronbirtu. Birt je Sušnikov Johan. Oštir je postal, ko se je priženil h Killerjevi vdovi. Z mesarjem Tonetom sta si bila v zlahti. Kronbirt je imel, tako kot gostilničar Francelj, gostilniške prostore in kuhinjo v prvem nadstropju. V pritličju je bila velika vinska klet. Vina je kupoval na Dolenjskem.

Mesar Tone in oča Johan sta bila v polnem razgovoru, ko je vstopil v gostilno velik slok mladenič, star pri dvajsetih letih. Na glavi je imel črn klobuk s širokimi krajci. Oblečen je bil v temen dolg suknjič. Pogledal je po gostilni in se napotil k mizi, kjer sta sedela Visočan in mesar.

»Dober dan, oča visoški!«

»Bog daj, mladi mož,« je oča visoški odgovoril.

»Oča, ali me kaj poznate? Jaz sem Dolenčev lemenatar iz Poljan. Iz Ljubljane grem domov na vakance. Pogledat sem prišel, če je kdo iz Poljan pri Kronbirtu, da bi se prisedel. Več kot pol poti iz Ljubljane sem prepešatil. Prileglo se mi bo, če bom lahko prisedel k vam na voz.«

»Dragi sine, rade volje te vzamem s seboj. Prisedi, da boš popil kozarec vina. Prepričan sem, da se ti bo prilegel.«

»Hvala za povabilo.« Dolenčev semeniščnik je odložil svoj klobuk na obešalnik ob steni in sedel.

Oče Johan je končal razgovor s Tonetom: »To, kar sva si ogledala, mi ni po volji. Želim kaj boljšega. Cena ni važna. Sin naj se naseli na kaj boljšega, na dober grunt. Visoški ne bodo obdelovali zapuščene zemlje.«

Malo so še posedeli. Račun je poravnal mesar. Konjušnik je zapregel konja. Oče Johan in Dolenčev lemenatar sta se odpeljala proti Poljanam. Še ni bil mrak, ko je kočija zdrdrala preko visoškega mostu.

Pred vhodom je na stopnicah stala hčerka Ana. Semeniščnika je takoj spoznala. V lica je zardela. Hlapec je pritekel iz hleva in prevzel vajeti. Prama je pokril s konjsko deko. Konj je bil spoten, da se je kadilo od njega. Semeniščnik je skočil z voza in s smehom na licih podal Ani desnico.

Oče Johan je povabil fanta v hišo, da mu bo mati dala kaj za pod zob: »Gotovo nisi od jutra še nič jedel.«

»Kos črnega kruha so mi dali za popotnico. Dober dan, visoška mati,« pozdravi Poljanec mater Barbaro, ki je prihitela na vrata, ko je slišala, da se je nekdo pripeljal z očetom.

Posedli so se v mali hiši za mizo. Mati Barbara je narezala vratnik, ki je ostal še od kosila. V peharju je bilo pol hleba črnega kruha. V hišo je stopil sin France. S semeniščnikom sta bila iz otroških let prijatelja. Skupaj sta pozimi v zapadnico lovila ptice pevce, ščinkovce, kaline in siničke. Dolenčev France jih je imel preko zime v kleti. Ko je sneg skopnel, jih je spustil na svobodo. Stara prijatelja sta se veselo rokovala. France je skočil v klet po polič rdečega vina.

Mati je bila vesela spoštovanega gosta, ki bo čez dve leti pel novo mašo. Njena želja je bila, da bi tudi najstarejši sin Jožef šel študirat za gospoda. Pa kaj se hoče, bolj ga je veselila tehnika kot pa molitev in tolažba kristjanov na zemlji.

Pogovor je nanesel na luteranstvo, o prebiranju protestantskih knjig in novega testamenta. Oče Johan ima v spodnjem predalu pod ključem zaprto krivoversko literaturo. K hiši jo je prinesel stari oče Jurij, ki se je precej družil z luterani.

Semeniščnik France je visoški družini razložil zgodovino luteranstva. Poslušali so ga z velikim zanimanjem.

»Visoko izobražen si, Dolenčev sin. Vsaka fara te bo lahko vesela, v katero boš šel maševat. Imam drugo vprašanje. Ali je greh prebirati luteranske knjige in testament?«

»Oče Johan,« je odgovoril semeniščnik, »nobeh greh ni prebiranje luteranskih knjig in katere druge vere. Vse vere zagovarjajo človeško moralo, zato so tudi nastale. Nobena vera ne napeljuje svoje vernike k hudodelstvu. Tudi božji sin Jezus Kristus je črpal resnice in dogme iz judovske vere. Sveto pismo stare zaveze ni nič drugega kot zgodbe iz judizma. Veliki nemški filozof Gotthold Ephraim Lessing je napisal gledališko igro, ki jo je imenoval *Natham der Weise*, slovensko se imenuje *Modri Natham*. V tem igrokazu modruje o religijah. V svojem razmišljanju je prišel do zaključka, da so vse religije samo različna vrata v isto mesto. Kaj to pomeni? Vsa verstva imajo eno in isto osnovo, to je moralno življenje, poštenost, dobrotljivost do sočloveka in prepoved slabih del, to je kraja, goljufija, rop in umor. Vse vere verujejo v posmrtno življenje, ki naj bo plačilo za pošteno življenje. Molitve v vseh religijah verujejo v enega boga, ki biva v večnosti. Vsak vernik katerekoli religije, če je veren in priznava resnice svoje vere, je dober zemljan in pošten človek. Vse to vam pripovedujem, ker sem prepričan, da ste Visočani pametni ljudje, katerim lahko zaupam svoje prepričanje, ki ni proti katoliški veri, ki ni proti našemu načinu življenja. Spoštujem vsakega vernika katerekoli veroizpovedi, če ima v sebi poštenje, dobroto, moralo in spoštovanje do sočloveka.«

Oče Johan se je zahvalil semeniščniku za to razlago o verah: »Prepričan sem, da boš, ti France, še velik gospod in da te bo naša dolina visoko cenila in spoštovala. Ljudje s takim

prepričanjem so potrebni človeštvu.« Sinu Francetu pa je naročil, naj zapreže Luco in pelje Dolenčevega semenišnika na dom v Poljane. Želel mu je srečno pot in da naj se še kdaj zglesi na Visokem.

Ta večer je Ana v postelji dolgo premišljevala, kaj jim je Poljanec pripovedoval. V sebi je čutila posebno simpatijo do tega fanta. Kaj je to? Ali je to ljubezen? Sam Jezus Kristus je v svojih pridigah govoril, ljubite se med seboj in spoštujte svojega bližnjega. Šele proti jutru ji je spanec legel na oči.

V Gabrški gori nad visoško domačijo stoji cerkev sv. Volbenka. Za časa svojega življenja je sveti mož sezidal cerkev na strmi pečini, na kraju, ki ga je določil sin božji. Sam hudič, kralj pekla, mu je pri gradnji svetišča delal težave. Kar je sveti mož preko dneva zgradil, mu je zlodeji ponoči podrl. Verni Volbenk je vztrajal in uspel. Zato je dobil svetniški sij in mesto med svetniki na desni strani božjega trona.

Prebivalci vasi Loga in Gabrške gore so cerkev na gori posvetili temu svetniku. Velik božji hram ima dva stolpa, mogočen portal, prezbiterij in cerkveno ladjo s korom. Zgrajen je bil v drugi polovici 17. stoletja, v času ko se je gotski slog umaknil pred barokom. Notranjost krasijo lepi, pozlačeni leseni oltarji. Okoli cerkve je nizko kamnitno obzidje z vgrajenimi spovednicami. Filip, prvi lastnik Visokega iz družine Kalanovih, je prispeval h gradnji cerkve, ki čuva visoško domačijo pred ognjem, točo in strelo, trideset velikih smrek in 162 renskikh mark. Visočani imajo pet sedežev v prvi klopi.

Dvakrat na leto je božja pot h cerkvi na Gabrški gori. V soboto pred Jurjevimi in drugo soboto po sv. Jakobu. Ne samo romarji iz Poljanske doline, sem prihajajo božjepotniki iz Črnega, Valterskega in Kovskega vrha. Z banderi pridejo iz Selške doline in iz daljne Davče. Na prostoru pred cerkvijo postavijo kramarji štante. Romarjem ponujajo sejmarsko robo.

V petek pred drugo soboto po sv. Jakobu, to je na dan Marije Snežne, je mati Barbara naročila hčerki Ani, naj se poda v cerkev sv. Volbenka in naj nese dve veliki lojenki na glavni oltar. To je bilo vsakoletno darilo matere Barbare cerkvi na gori.

Hči je pohitela v Gabrško goro. Hodila je po bližnji strmi poti. Zadihana je prišla pred cerkev. Z rutico si je obrisala potno čelo in vrat. Uredila si je kiti in popravila krilo, ki si ga je bila spodrecala, da je lažje hodila v strmec. Prestopila je cerkveni prag, pomočila palec v kropilnik z žegnano vodo, se prekrižala in pokleknila na levo koleno.

Pred oltarjem je mežnar urejeval sveče in cvetje. Pomočnik mu je bil – sveti Bog, Ani je zastal korak – semenišnik Dolenčev France. Ojunačila se je. Stopila je k obhajilni mizi in dejala: »Visoška mati pošilja kot vedno ti dve sveči, da ju postavite na glavni oltar.«

»Seveda, draga Kalanova hči,« je rekel semenišnik in sprejel visoško darilo.

Ana se je obrnila in hotela s hitrimi koraki oditi iz božjega hrama. France je zadržal njeno roko: »Malo se odpočij, saj si vsa zasopljena od poti.«

Spremil jo je pred cerkev in jo posadil na kamnito obzidje. Sam je prisedel. Ani je bilo nerodno. V lica je zardela. Oči je povesila in pogled uprla v konice svojih prašnih čevljev.

France ji je pripovedoval, kako sta včasih z njenim bratom Francetom hodila po gabrških gmajnah. Zalezovala štiglice in taščice. Brat France je znal izdelovati imenitne zapadnice. Tako lepo jih je izdelal, da ptiči niso slutili, da jim je past. Pernati pevci so se radi hranili z mravljiščnimi jajci. Te je on znal nabirati. V plateno malho je ogrebel mravljišče. Potem sta se ustavila na osončeni shojeni stezi, na katero sta iztresla ogreb. Zraven sta pogrnili bel prticek in ga prekrila z listnatimi vejicami, da je bil zasenčen. Uboge živalice so hitele in svoj jajčni zarod, ki ne prenese vročega sonca, znosile na prticek v senco. Tako sta nabrala nekaj prgišč čistih mravljinčjih jajčec, ki so prava poslastica ptičem pevcem.

Ana je z zanimanjem poslušala semenišnikovo pripovedovanje. Srce se ji je umirilo. Trema je izginila. Sama je pričela pripovedovati, kako je spremljala brata na zalaz divjega petelina. Bila je nerodna. V nepravem času je stopila na suho vejico, ki je pod nogami počila. Divji ljubavnik je utihnil, razprostrl krila in se prepeljal preko grape. Rešil si je življenje.

Sonce se je bližalo zatonu. Treba bo domov. Odpravila se je v dolino. France jo je spremil do pol pota. Ustavila sta se sredi poseke. Poslednji sončni žarki so se poigravali na hlodih, ki so bili zloženi ob poti, pripravljeni za odveko v dolino.

France se je usedel na hlode. Rokave je imel zavihane do nadlakti. Srajca je bila široko odpeta. Potegnil je Ano k sebi, da je prisedla. Objel jo je preko rame. Zgornji gumbi srajčnika so se ji sami odpeli. Z vrha so bile vidne nežne dojke. Obema je zadrhtelo srce. Ljubezen ne pozna meja. Pogledal je Ani v modre oči, ki so bile široko razprte in uprte v njegov pogled. Privil jo je k sebi. Obraza sta bila blizu drug drugemu. Njegova desnica je počivala na Aninih ramenih. Z levo roko je prijel njena lica, ki so zadrhtela. S palcem in kazalcem je stisnil lica. Ustnice je pritisnil k njenim, ki so se združile v nežen poljub.

Ana je mirno sprejela njegovo ljubkovanje. Vračala mu je poljube. France jo je krepko stisnil k sebi. Na svojih prsih je čutil njene male, nežne dojke. Levica je našla pot skozi odprtino njenega srajčnika. Med prsti je začutil napete bradavice. Njeno telo je drhtelo. Prvič je občutilo erotično razburjenje. Z rokama je objela Franceta okoli vratu. Tesno se je privila k njemu. France je nežno božal mlade prsi, ki doslej še niso čutile mladeniške roke. Za Ano je bilo to prvo erotično doživetje. Njeno razburjenje je preraslo v telesno napetost. V sebi je čutila posebno toploto, ki se je razlila po vsem telesu. Nekaj se je odtrgalo v njeni notranjosti. Takrat se je zavedla, da se udaja njemu, ki ga je že dalj časa naskrivaj ljubila. Toda ljubila je človeka, ki mora biti predan Bogu in sveti katoliški cerkvi. To je greh, velik greh. Izvila se je iz objema, ga odrinila od sebe in stekla po stezi v dolino proti svojemu domu. Zavedala se je, da je grešila.

Sobota dopoldne. Iz vseh smeri so prihajali romarji k cerkvi na gori. Malo pred deseto uro se je pred cerkvijo pojavila visoška družina. Spredaj sta hodila oče Johan in mati Barbara. Na njeni desni hči Ana. Zadaj gresta sinova France in Janez. Vsi so oblečeni v zakmašne obleke.

Zavili so v cerkev. V prvi klopi imajo Visočani svoje sedeže. Kljub polni cerkvi ti sedeži niso nikdar zasedeni. Volbenški mežnar na klop položi molitvenike, kar je znak, da teh prostorov ne sme nihče zasedati.

Ob desetih je začel poljanski župnik brati glavno mašo. Glavna ministranta sta bila Dolenčev lemenatar in semenišnik Pavle iz Loke. Po evangeliju je sledila kratka pridiga. Župnik je govoril o življenju cerkvenega patrona. Med pridigo so ministranti sedeli v stranski klopi pred oltarjem.

Ana je imela ves čas oči uprte v tla. Ni smela pogledati svojega ljubljenega. Kri ji je udarila v glavo. Lica so gorela v ognju. Prepričana je bila, da vsi berejo z njenih lic njeno grešno dejanje.

Končno je župnik zapel: »Ite missa est!« Pojdite, maša je končana.

Visoška družina se je dvignila in zapustila cerkev. Ani je odleglo.

Zunaj je oča Johan zavil k skupini poljanskih gruntarjev, ki so stali pod lipo in pili rdeče vino, ki ga je točil videmski oštir. Pogovor je tekel o zadnjih novicah. Prusija in Italija se pripravljata na vojno proti Avstriji. Domači fantje bodo vpoklicani. Sliši se, da bo cesarska vlada izdala proglas, da se na sodiščih lahko govori slovensko.

Ženske, v katerih družbi je stala mati Barbara, so obravnavale, katere ohceti se pripravljajo. Jurjeva iz Loga je vprašala visoško mater, kdaj bo prišla njena hči na vrsto. Saj bo kmalu godna za možitev. Marsikaj se sliši. Mati Barbara ni rekla ne belo ne črno. Ko bo dovolj stara, bo že oče poskrbel za pravega ženina. Doma ne bo ostala za teto.

Ko je mežnar odzvonil poldan, so poljanski gruntarji zavili proti domu. Romarji so se posedli po travi. Počakali bodo, da bo vročina nekoliko popustila. Proti domu bodo mahnili, ko se bo sonce prevesilo preko Blegoša.

Poletje je minilo. Jesen je prišla v deželo. Listje na drevesih je pordelo. Redka megla se je vlačila po visokem sadovnjaku. Valovila je med sadnim drevjem. Človek ni vedel, ali je dim iz visokega dimnika ali je puhtenje iz tople zemlje. Poljski pridelki so bili pospravljeni v kletne prostore. Hlapec je razvozil gnoj na njive, ki jih je že jesensko preoral.

Lepega sončnega oktobrskega dne je mati Barbara poslala hčerko Ano v visoški mlin po ajdovo moko. Ana se je napotila po bližnjici za vodo v Hotovljo. Sprehod ji je prijetno del. Sonce ji je sijalo v obraz. Njegovi žarki so toplo ogrevali. Slekla si je volneno jopo. Zavila je mimo poljanskih njiv. Tedaj ji je prišel nasproti Dolenčev bogoslovec. Za nekaj dni je bil prišel domov. V roki je držal brevir in prebiral dnevne molitve.

Oba sta bila presenečena, z isto mislijo pri srcu: Ali je res Bog hotel, da se srečata tu na samotni poti! Obema je udarila kri v lica.

Prvi se je znašel France. Z bogdajem je pozdravil visoško deklino in ji ponudil desnico.

Ana prvi trenutek ni vedela, ali naj sprejme ponujeno desnico ali naj jo spregleda. Desnica se ji je samovoljno stegnila in segla v semenišnikovo dlan. Krepko ji je stisnil roko in jo nalahko potegnil k sebi. Lica so ji zardela. Stala sta tik drug ob drugem. Gosta jelša ob hotovelskem potoku ju je zakrivala pogledom preko vode.

Nekaj časa sta stala molče. Prvi je spregovoril France: »Ali si me kaj pogrešala? Ali si kaj mislila name? Mnogo sem premišljeval o nama. Božji sin ni nikdar učil, da se ljudje ne smejo ljubiti med seboj. Nobenemu od apostolov ni prepovedal, da ne sme ljubiti ženske. Mi semenišniki imamo iste občutke kot vsi kristjani. Ti si mlado dekle, kot sem jaz mlad fant. Obema bije v prsih srce. Obema uhajajo misli k ljubljenu bitju. To ni greh. To je eden naših čutov, ki nam jih je sam Bog ustvaril. Rad te imam, Ana, pa čeprav sem bogoslovec. Rad te imam.«

Z obema rokama je stisnil Ano k sebi, prižel jo je na svoje prsi. Ni se branila. Dlani je položila na njegove prsi. Roke je izvila iz objema in jih sklenila okoli njegovega vratu. Ustnice so se strnile v vroč poljub. France je božal njen nežni vrat in dolge lase, ki so prosto padali po ramenih. Srce je obema razbijalo kot kladivo po nakovalu. Duši sta vriskali. Sam Bog jima je podaril to srečanje! Zakaj ga ne bi užila. Popoldansko sonce je osušilo travnato košenino. Levo ob poti je bila mala brežina. France je Ano položil na tla in se ulegel poleg nje. Telesi sta ostali v sladkem objemu.

Sonce je že zašlo za Blegoš. Zrak se je ohladil. Zavedla sta se, da se je nekaj zgodilo, nekaj obema prvič v življenju. Bila sta drug ob drugem. Sladko je bilo to doživetje. Sladko in enkratno. Ljubila sta se, ljubila z dušo in telesom.

Vstala sta. Ana si je poravnala krilo in oblekla jopo. France jo je še enkrat stisnil k sebi in jo poljubil na čelo: »Zbogom, Ana, bodi srečna. Vedi, da si osrečila človeka, ki mu bo ta sreča vse življenje prepovedana. Do smrti mi bo ostalo v spominu to sladko doživetje. Zaklenjeno bo v najbolj skritem kotičku mojega srca. Zbogom, Ana.«

»Zbogom, dragi France!« je prišel glas iz suhega grla. Obrnila se je in pohitela po poti v mlin. France je nadaljeval pot ob potoku.

*

Zadnje dni februarja je oča Johan skupaj z materjo Barbaro odkočižal v Loko. Vrnila sta se pozno, delal se je že mrak. Bila sta dobre volje. Po večerji sta posedela za mizo. Ana je pospravila posodo in pobrisala mizo. Ko je bilo vse pospravljeno, je oča naročil sinu Francetu, naj iz kleti prinese polič rdečega vina.

Vsi trije otroci so se začudili, kaj to pomeni. Ne pomnijo, da bi si oča ob navadnih dnevih po večerji zaželel vina. Moralo je biti nekaj posebnega. Sin France je vsem domačim natočil vino v kozarce. Oče pa je s svojo tršato desnico prijel napolnjeno čašo, jo dvignil in rekel:

»Ta kozarec pijem na zdravje najine hčere in vaše sestre. Danes me je v Loki zaprosil za njeno roko mesar Tone Hafner. Želi, da bi Ana postala njegova žena. Privolil sem njegovi prošnji. Mislim, Ana, da se tudi ti strinjaš, da boš postala Hafnerjeva žena. Res je Tone trinajst let starejši od tebe. Sta pa še oba mlada. Med mano in vašo materjo je devet let razlike. Mati je starejša, pa kljub razliki v letih dobro orjeva in imava šestero otrok. Prvega otroka, Micko, je rodila pri devetindvajsetih letih in tebe, Ana, pri petintridesetih. – Ne bo ti treba garati na kmetih. Res, da ima Tone nekaj njiv in nekaj travnikov za obdelovanje. Za to ima pri hiši hlapca in deklo. Ob večjih poljskih in travniških delih vzame ljudi na dnino. Ti boš žena Ločana, ki ima največjo mesarijo v mestu, tri hiše in mesnico na Grabnu. Ne bo se ti slabo

godilo. Ti, ki si izšolana, govoriš in pišeš nemško in nekaj laško, boš vodila denarne posle. Tone tega ni vaju. V hiši je troje poslov: mesarski pomočnik, hlapec in dekla, ki ti bo pomagala tudi v kuhinji. Ti boš žena meščanskega obrtnika, ki ga Ločani spoštujejo. Stanovala boš v enonadstropni hiši na Lontrgu, ki jo bo Tone, ko se bo sestra omožila z Lovrom Koširjem, mlinarjem pod Kamnitim mostom, preuredil. V pritličju je kuhinja in velika dnevna soba – hiša, ki ima tri okna na Lontrg. V prvem nadstropju je četvero sob. Na dvorišču je hlev za dva konja in štiri govedi. Za doto ti bom dal najlepšega bikca iz našega hleva, da te bo spominjal na dom. Poleg hleva je mesarska delavnica in svinjak. Na dvorišču je pokrita lopa za vozove in poljsko orodje. Hlev sloni na mestnem starem obzidju. Za obzidjem je vrt in lesena uta. Skozi vrt je prehod na Studenec, kjer imajo kovači svoje kovačije in čreslarji svoje stope za čreslo. Prepričan sem, da boš zadovoljna in da se bosta dobro razumela. Tone je resen in delaven možakar. Poznaš ga, saj si ga že srečala pri nas in na Lontrgu. Vso živino, ki jo zredimo v našem hlevu, prodam Hafnerju, ker je dober in pošten kupec. – Vse sem ti povedal. Dvignem ta kozarec vina na tvoje zdravje, na srečo v zakonu, na mnogo zdravih otrok in na veliko zdravih let, da se bosta v zakonu razumela in skupno prenašala tegobe, ki se v vsakem zakonu pojavijo. Če sta zakonca na vse to pripravljena in voljna prenašati, se bo sreča sama rodila. Ana, na tvojo srečo in zdravje!»

Trčil je s svojim kozarcem ob Anino čašo. V očeh se mu je zalesketala solza, ki pa ni zdrknila preko zoranega lica. Tudi mati je trčila s hčerko, jo objela okoli vratu in jo poljubila na čelo. Isto sta storila brata.

Ana je bila brez besed. Ni vedela, kaj bi rekla. Njena usoda je odločena. Morala bo od hiše. Konec je lepih dni na domu. Pričelo se bo novo življenje. Na videz pozna ženina. Res je starejši od nje. Videti je resen in delaven. Ali ga bo vzljubila? – Dolenčev France mora za vedno v pozabo. Mladostna ljubezen, mladostno doživetje. Nekaj jo je spreletelo. Kaj bo odgovorila svojemu ženinu, če jo bo vprašal, ali je še nedolžna? O ljubezni do Franceta ne sme izvedeti. To je njena skrivnost, to je njena in Francetova tajnost! Lagala bo. Bog naj ji odpusti ta greh. Bil je greh, sladko doživetje.

*

Velika noč, cerkveni pomladanski prazniki. Na veliki petek cerkvene zvonove zavežejo in jih pošljejo v Rim. Božji sin Kristus je na vseh razpelih prekrit z vijoličastim pregrinjalom.

Visoška družina se je z vozom odpeljala v Poljane molit k božjemu grobu. To je dolžnost vsakega kristjana. Mati Barbara je prva vstopila v cerkev. Po sredini je odšla do glavnega oltarja. Na stopnicah pred obhajilno mizo je položeno razpelo. Mati je pokleknila in poljubila Kristusove rane. Isto je storila hči Ana. Možakarji so se usedli v prvo klop na moški strani. Mati in hči sta šli k stranskemu oltarju, kjer je urejen božji grob z mrtvim telesom božjega sinu. Mati je dolgo molila. Oče Johan in sinova so morali počakati tako dolgo, da so mati odmolili svoje molitve. Ko je vstala, se prekrizala in odšla h glavnim vratom, so lahko moške zapustili božji hram.

Oglasili so se na Vidmu pri stari materi. Odkar je prodala videmsko oštarijo Jaku, ima domovanje, sobo in kuhinjo, urejeno v prvem nadstropju. Kljub svoji betežnosti je na mizo postavila skodele vročega čaja in hlebec domačega kruha. Na veliki petek je strogi post. Kristjani ne smejo jesti mesa toplokrvnih živali in samo enkrat na dan se smejo do sitega nahaniti. Stara mati je vedela o Anini možitvi.

Pogovor je nanesel na dogodke v Poljanah. Stara mati je omenila, da je Dolenčev bogoslovec prišel domov na zdravljenje. Pravijo, da ima sušico. Verjetno se je prehladil in dobil vnetje pljuč. Vedelo se je, da je njegov stari oče Gregor umrl na jetiki.

Ano je pretreslo pri srcu. Strah jo je, da se ni tistega oktobrskega dne, ko sta se ljubila za vodo, prehladil. Ko sta se razšla, je France rekel, da je postalo hladno. To se spominja. O, Bog, si res tako strog sodnik? Ali res kaznuješ vsak greh? Ali je greh, če sva se ljubila, bila srečna do neskončnih meja, od nebes do večnosti.

Zvečer je Ana klečala pred posteljo in molila in prosila, naj Bog ne sodi prestrogo. Greh je storila tudi ona. Mogoče še težjega. Če ona ne bi privolila, ne bi France grešil. Ali je ljubezen

greh? France je pravilno presodil. Bog je ustvaril človeka in čustva. Bog mu je dal ljubezensko privlačnost. Bog je ustvaril Adama in Evo, ju napotil v raj in jima dodelil privlačnost do telesnega združenja. Bog ni bil tisti, ki je duhovnom prepovedal ljubiti se. Ali ti niso ljudje? Ali niso ustvarjeni iz istega mesa in krvi? Bog bodi pravičen, odpusti svojemu sinu greh, ki ga je storil. Pokoro bo v svojem srcu nosil vse življenje. Srčna želja se mu ne bo nikdar izpolnila.

Proti jutru je Ano premagal spanec.

*

Na Belo nedeljo so se na Visoko pripeljali trije gospodje. Mati Barbara je bila nervozna. V kuhinji je pripravljala razne jedi. V mali hiši je bila krušna peč zakurjena, da je bilo v prostoru prijetno toplo. Javorovo mizo je pregrnila z belim prtom, obrobljenim s klekljanimi čipkami, ki jih je sklekljala znana cvečerska klekljarica Bernarda, najboljša klekljarica v Selški dolini.

S kočijo so se pripeljali gospodje Gregor Guzelj, Jozef Homan in Tone Hafner. Najbolj imenitno je bil oblečen gospod Guzelj. Na sebi je imel pruštof, katerega si je dal izdelati v Londonu. Narejen je bil iz finega lodna. Preko ramen mu je visela mala pelerinica. Gumbi so bili usnjeni, lajbič zametast. Od žepka do žepka mu je visela debela zlata verižica z obeskom, ki je imel vdelen velik safir. Na glavi klobuk s širokimi okrajci. Pravi svetovljan.

Jozef Homan je bil skromno oblečen. Nosil je tričetrtinski površnik s kožuhovinastim ovratnikom. Pod pruštofom je imel suknjič, ki se je visoko zapenjal. Iz suknjiča je visela barvna rutica. Tone Hafner pa je imel na sebi tričetrtinski suknjič iz rjavega karo blaga in z ovratnikom iz vidrinega kožuha. Pod površnikom je imel lajbič in jopič iz rjavega žameta. Na lajbiču je imel obešeno zlato verigo z zlatim obeskom. Na glavi je imel rjav klobuk s širokimi okrajci. Vsi trije gospodje so imenitno izgledali.

Hlapec Jernej jih je čakal pred hišo, da je prevzel vajeti iz rok gospoda Guzelja. Oče jih je pričakal na hišnem pragu. Segli so si v roko. Za očetom je stala mati Barbara. Vstopili so v hišo.

Sin France je v cinastih kozarčkih ponudil češnjevo žganje. Posedli so se za mizo. Oče Johan je sedel na čelu mize. Desno se je usedla mati, levo hči Ana. Poleg Ane se je usedel Tone, poleg matere gospod Guzelj. Na drugem čelu mize je sedel gospod Homan. Beseda je tekla o splošnih zadevah, o dunajski politiki in o novih zakonih.

France je napolnil kozarce z vinom. Po prvi čaši vina je vstal gospod Guzelj in zaprosil očeta za besedo, da bi lahko spregovoril o namenu današnjega obiska:

»Spoštovana višoka mati in oča. Danes smo prišli na Visoko s posebnim namenom. Ločan, mesar Tone Hafner, do sedaj še samski, se je odločil, da se bo oženil. Dovolj je star, da v hišo pripelje nevesto in tudi hiša in njegova obrt potrebujejo dobro gospodinjo. Po resnem preudarku se je odločil za vašo hči Ano, ki je daleč naokoli znana, da je izsolana, da je dobra kuharica in prepričan je, da bo dobra gospodinja in skrbna mati svojim otrokom. Tone je priden obrtnik, dober gospodar in tudi dovolj imovit. Nevesta bo dobro preskrbljena. Če se vaša hči preseli v Loko na Hafnerjev dom, ne bo daleč od višoke domačije. Svoj rojstni dom bo mlada žena lahko mnogokrat obiskala. Pri očetu in materi bo dabila nasvete in pomoč za gospodinjenje na svojem novem domu. Kot star Ločan izražam Tonetovo željo in prosim vaju, spoštovana Višočana, za roko vaše hčere. Prepričana bodita, da bo prišla v dobro, spoštovano hišo. Ločani jo bodo z veseljem sprejeli v svojo sredo in v našo družbo. Prav tako se obračam k tebi, višoka hči: Ali si pripravljena vzeti Toneta Hafnerja za svojega moža? Prepričan sem, da bo Tone dober mož in skrben oče vajinim otrokom.«

Materi Barbari so stopile solze v oči, očetu Johanu so se zarosile. Globoko je požrl slino, da mu je jabolko v grlu poskočilo: »Spoštovani gospodje, dobri moji prijatelji. Z veseljem sva z materjo sprejela vašo željo, da dava roko svoje hčere loškemu obrtniku. Toneta že dolgo poznamo. Je poštenjak, dober gospodar in spoštovan Ločan. Prepričan sem, da je moja hči Ana istega mnenja in da bo izpolnila najino voljo.«

Oča Johan je dvignil kozarec z vinom in nazdravil ženinu in nevesti. Trčili so s kozarci. Mladi ženin je pristopil k svoji bodoči tačči in jo objel. Mati Barbara mu je naredila na čelu križ. Nato je zet pristopil še k očetu Johanu in ga prav tako objel.

Ana je stopila k materi. Dolgo jo je gledala v njene solzne oči. Mati jo je privila k sebi in jo dolgo držala v svojem objemu. Skozi solze je izdala:

»Ljuba hči, Bog naj te varuje pred vsem hudim in zlom. Tebi, bodočemu možu in otrokom želim, naj vam Bog očuva zdravje. Ljubezen naj vlada v vašem novem domu.«

Dogovorili so se, da bo ohcet po Novem letu, v soboto 25. januarja.

Svatovska ceremonija je bila končana. Visoška kuharica je prinesla na mizo toplo vinsko pečenko, spečeno v krušni peči, pečeno kislo zelje in kruhove cmoke. Ana je postavila pred vsakega gosta cinasti krožnik in jedilni pribor. Brata France in Janez sta prisledla. Vino je ogrela družino. Marsikatero veselo so razdrli. France je zabaval goste.

Mežnar je že odzvonil avemarijo v cerkvi na Volbenku, ko so se svatje usedli v kočijo. Gospod Guzelj je stopil v kuhinjo in kuharici spustil v roko srebrno kronico. Tudi hlapec Jernej in mali hlapčič sta bila deležna Guzeljeve dobrosrčnosti.

Za Ano se je začelo novo življenje. Postala je nevesta. Stara je osemnajst let. Konec je veselega domačega življenja. Njena usoda je odločena. Postala bo žena loškemu obrtniku, meščanska gospa. Preselila se bo iz visoške domačije v mesto. Zapustila bo Visoko, na katerega je bila tako ponosna, dom, ki jo bo vedno privlačil. Zaveda se, da kolikor dolgo bosta živela oče in mati, toliko časa bo še njen dom. Ko pa bosta starša umrla, nima ona, visoška hči, kaj iskati v tej hiši. Ustvariti si mora nov dom, kjer bo ona žena, gospodinja in mati.

Pač taka je usoda vseh deklet. Na domu ostane le sin dedič. Vsi ostali otroci morajo v svet in si ustvariti novo ognjišče. Ana je prepričana, da bo bodoči visoški gospodar France vedno vesel, kadar bo prišla na Visoko obujat otroške spomine. Saj sta skupaj preživela toliko lepih, veselih mladostnih uric. Oča in mati ji bosta še vedno stala ob strani in ji svetovala, kako naj gospodinja, kako naj vzgaja otroke, kako naj bo dobra žena trinajst let starejšemu možu. Koliko otrok bo Bog dal? Ali bodo zdravi in srečni?

Stara mati z Vidma je med drugimi novicami sporočila, da se je zdravje Dolenčevemu bogoslovcu poslabšalo. Bolnik bljuva kri. Nobenega upanja ni več, da bi ozdravel.

Ano je stisnilo pri srcu. Spoznala je, da njena molitev ni našla uslišanja pri Bogu. Odšla je v svojo sobo, pokleknila h postelji in molila. Sklenila je, da bo svojega dragega in ljubljenega obiskala. Svoj sklep je povedala materi.

Mati ni vedela za njuno ljubezen, slutila pa je, da je med njima prijateljska vez. Spekla je mlečno pogačo, dodala v culo dve zimski klobasi in nekaj prgišč suhih jabolčnih krljev. Kuhani suhi krlji blažijo suho grlo.

Ana je odšla v visoški mlin. Mimogrede je zavila na Dolenčevo domačijo.

Sonce je prijetno gredo. Pred hišo je v širokem stolu sedel bogoslovec France. Do vratu zadelan z volnenimi dekami. Na glavi je imel štrikano volneno kapo. Oči je imel zaprte. Na licu je izžarevala tista lepa rdečica, značilna za jetične bolnike.

Stopila je k njemu. France je odprl oči, nasmehnil se je in desnico izkobacal iz odej. Vesel je bil Aninega prihoda. Dolgo je držal njeno desnico v svoji. Potem jo je pritisnil na svoja vroča usta.

Ani so se zasolile oči. Vedela je, da ne sme zajokati. Globoko je potegnila sapo in dejala: »Bog naj ti da zdravja, dragi France.« Beseda dragi ji je sama ušla iz ust. Ustrašila se je, da je ni kdo slišal. Bila sta sama.

»Hvala za tvoje želje, draga Ana.« Francetov glas je prihajal od daleč, globoko iz telesa. »Bog je odločil, da me pokliče k sebi. Taka je njegova volja.« Besede so mu obtičale v grlu. Kašelj mu je vzel govor. Bel robec si je pritisnil na usta. Kaplja rdeče krvi se je prikazala na belini robca. Naslonil se je na stolov hrbet in pričel globoko dihati. Kašelj se je pomiril. Odprl je oči in se zagledal v Anin obraz.

Ana je stegnila desnico in ga nežno pobožala po licu. Usedla se je na klop poleg stola. Molčala sta. Vsak je bil pri svojih mislih.

Ana je prva spregovorila: »Povedati sem ti prišla, da sem bom drugo leto poročila. Oča mi je določil Antona Hafnerja iz Loke za moža. Vdala sem se njihovi volji. Očetova volja je sveta volja.«

»Prav si storila. Ženska živi zato, da rojeva otroke in da služi svojemu možu.« Naredil je kratek premor, da je zopet prišel do sape. »Ana, iz vsega srca ti želim srečo in zdravja v zakonu. Ko mene ne bo več, se me kdaj spomni in prižgi svečico na mojem grobu. Moja želja je, da me pokopljejo ob zidu kapele na pokopališču, da bom gledal na našo mogočno cerkev, v kateri bi moral brati svojo prvo sveto mašo.« Govorjenje ga je utrudilo.

Na hišni prag je stopila Dolenčeva mama. Ana ji je izročila culo, v kateri je bila mlečna pogača in suhi jabolčni krljci. Rekla je: »To pošilja naša mati za Franceta.« Ponudila je Francetu desnico, tudi materi in se poslovila brez besed.

Ko je šla po bregu proti vasi, so se ji po licu ulile solze žalosti in usmiljenja. Vedela je, da je bilo to slovo od Franceta.

V visoškem mlinu je vzela vrečko ajdove moke in odšla proti domu. Na mestu, kjer sta se ljubila s Francetom, ji je korak zastal. Pogledala je proti cerkvi sv. Volbenka na gori in stekla proti domači hiši.

*

Skrbna visoška mati je pričela pripravljati balo svoji hčerki. Sin France je zapregel konja v zapravljiček in odpeljal mater in Ano v Loko.

Tkalec Polčkar v Hosti je daleč okoli znan, da tke dobro hodnično platno. Mati Barbara je že pred meseci naročila 40 vatlov platna. France je kupljeno platno naložil zadaj na voz in ga prekril s ponjavo, da Ločani ne bodo videli, kaj vozi.

Pri trgovcu Dolencu sta kupili bombažno prejico za zarobljenje posteljnih rjuh, deset vatlov čipk za namizne prte in pet vatlov vzorčnega povoja za dojenčka. Tudi dojenčkov povoj spada k nevestini bali. Trгоvec Dolenc je materi ponudil pleteno košarico za shranjevanje šivalnega pribora. Mati je z veseljem kupila ponudeno robo.

Mimogrede sta se ustavili pri mizarju Berkfirerju, da sta videli, kako napreduje izdelava pohištva za spalnico in jedilnico. Visoški oča je že pred meseci naročil to opravilo.

Do kosila sta se vrnila na Visoko.

*

Iz Poljan je prišla za Ano žalostna novica. Dolenčev semenišnik umira. Dobro leto je minilo od njunega ljubljenega srečanja, ko je roka krute Matilde segla po mlademu obetajočem semenišniku. Pokopali so ga ob južnem obzidju pokopališke kapele.

Ana in France sta bila pri pogrebu. Ana je komaj zdržala, da se ji niso ulile solze po licu. Njena prva ljubezen je za večno pokopana. Ko je vrgla prgišče prsti na krsto, je v svojem srcu za večno zaklenila lepo doživetje: »Dragi France – zbogom za večno. Vsemogočni naj ti bo dobrotljiv sodnik!«

Ženin Tone se je enkrat na mesec pripeljal na Visoko obiskat svojo nevesto. Če je sončen dan, se sprehodita med visoškimi njivami, a nikdar ga ne pelje po bližnjici v Poljane. Sama pa se vsakokrat, ko gre v hotoveljski mlin, ustavi na kraju svojega zadnjega srečanja z Dolenčevim Francetom in tam vedno položi šopek travniškega cvetja, ki ga spotoma nabere.

*

Prišel je dan Anine poroke. Poljanski župnik je opravil poročni obred pred glavnim oltarjem poljanske cerkve. Oče Johan je bil priča svoji hčerki, gospod Gregor Guzelj pa ženinu.

Po obredu so zavili na Videm, da so pozdravili staro mamo in popili kozarec vina na zdravje ženina in neveste. Ženin Tone je naročil, da na videmskem dvorišču stočijo poljanskim in okoliškim kmetom dva soda rdečega vina. Dan je bil lep, toda mrzel. Pivcev to ni motilo. Stojte so se zalivali z dobrim vinom. Dolgo so pomnili, kako se je ženila najmlajša visoška hči.

Svatje so se na okrašenih lojtrnih vozovih odpeljali na Visoko, kjer jih je čakala ženitovanjska pojedina. Napolnili so malo in veliko sobo. Bilo je blizu 60 svatov. Iz Loke so

prišli Guzeljeva žena Doroteja, mlinar izpod mosta Košir s svojo ženo, Homanova dva in ranocelnik dr. Gerbec z ženo. Tudi Jalen in Micka iz Kroke sta prišla na ohcet.

Mati Barbara je zaupala kuhinjo Jurenkovi Jožefi, ki je bila znana, da je dobra kuharica in da zna okusno pripraviti dobro svatovsko kosilo. V kuhinji je imela pet pomočnic. Jurenkova Štefa je že tri dni pekla potice, krofe in flancate. Hčerke Debeljakovega in Srničevega soseda so nosile na mizo. Tudi Jurjevi dekleti iz Loga sta priskočili na pomoč.

Prva jed je bila obara iz goveje golše. Loškim purgarjem ta jed ni šla v slast, kmečkim svatom pa je dobro teknila. Drugi obrok gostije je Ločanom bolj teknil. To je bil mlad janjček, pečen v peči. Jožefa ga je strokovno spekla. Zlatorumena hrustava površina in znotraj rdeče meso. Meso je bilo pravilno nasoljeno in popoprano, potreseno z nasekljanim česnom. Med pečenjem ga je polivala z belim štajerskim vinom. Lepo narezani kosi jagnjetine so bili naloženi na cinastih krožnikih. Pečenka je bila obložena z domačimi širokimi rezanci, zabeljenimi z drobnno narezano suho svinjsko vratovino in slanino.

France in Janez sta medtem točila vino. Rebula in rdeči furlanec sta gasila suha grla.

Glavna jed je bila visoka pečenka. Jed je posebnost visoške mame Barbare: Izkoščen svinjski kare, v notranjosti napolnjen s kuhanim korenčkom in vse začinjeno s poprom, kumino, lorberjem in olupljenimi mandeljni. Prava specialiteta. Zraven je bilo v krušni peči pečeno kislo zelje: V plasteh naloženo v pekačih, vmes naložena svinjska gnjat, začinjeno s česnom, poprom in lorberjem, zalito z belim vinom ter prepečeno v krušni peči. Vrh zelja je kuharica naložila male kupčke zaseke, da se je med pečenjem topila in mastila rjavo zapečeno površino.

Gospod Guzelj je na vsi moč hvalil jed, ki je gostom zelo prijala.

Svatbeno kosilo je zaključil velik kolač orehove potice. Po končanem obedu pa so mlada dekleta pospravila mize in nanje nanosila krofe, krhke flancate in sadno potico.

Po svatovskem obedu je harmonikar Drnovc raztegnil svoj meh. Prva sta šla plesat ženin in nevesta. Sama sta morala odplesati ceprle polko. Potem so se zavrteli ostali pari. Pozno v noč je bilo veselo na visoškem domu. Najmlajša hči, očetova ljubljenska gre od doma.

Ura je bila že po polnoči, ko so se loški svatje z mladim poročnim parom odpeljali proti Loki. Mati Barbara je prišla na prag. V skodelici je imela žegnano vodo in smrekovo vejico. Poškropila je nova poročenca in oba prekrizala na čelu. Ana je objela najprej mater, nato očeta in oba brata. Ko je objela brata Franceta, so ji stopile solze na lica. Tudi hlapcu Jernaču, hlapcu Blažu, kuharici Johani in dekli Neži je segla v roko.

Ko je Ana sedla na voz poleg svojega ženina, ji je oče Johan položil v naročje Dalmatinovo biblijo stare in nove zaveze, vezano v usnje. To je bilo očetovo darilo. Knjigo je na visoško domačijo prinesel veliki gospodar Jurij Kalan. Biblija naj ji bo v spomin na visoški dom.

*

Ana je prišla v Hafnerjevo, po domače v Šurkovo hišo.

Rodbina Hafnerjevih je v Loki že od leta 1645. V urbarjih je prvi Hafner vpisan kot Haffner. Verjetno so prišli iz daljne Bavarske in so bili lončarji. Prvi v urbarju vpisani Martin Hafner je bival v Stari Loki, ki je ena najstarejših župnij na Kranjskem. Martinov sin Matheus, rojen 1694. leta, se je izučil mesarske obrti. Poročil se je z Agnes Scheffernik iz Škofje Loke. Za doto je prinesla malo hiško v predmestju. Mesar Matheus je k hiši prizidal prostor za klanje živine in poseben prostor za prodajo mesa. Matheusov sin Andreas je kupil v mestu na Lontrgu malo hišo med Berkfirerjem in Brinarjem. Pri hiši so rekli pri Škarpinu. Tako je rodbina Hafnerjev prišla v mestno jedro.

Andreas, stari oče Toneta Hafnerja, Aninega moža, se je bogato oženil s hčerko Johana Killerja, vrvarja, ki je na Placu imel hišo z dolgo vežo, v kateri je zvijal vrvi iz lanenih vlaken. Andreas je obogatel. Od Gregorja Perkota je kupil hišo na Lontrgu, v kateri sedaj domujeta mlada zakonca Tone in Ana, in vrh Grabna stoječo mesnico.

Ana se je poročila z bogatim Ločanom, ki ima dve hiši na Lontrgu in mesnico na Grabnu. Od svoje tete pa je podedoval hišo na Placu, kjer je pokojni Killer zvijal vrvi.

Novoporočenca sta morala obiskati vse znane Ločane. Ana se je počasi privajala na meščansko življenje. Izobrazba pri uršulinkah v Ljubljani ji je mnogo koristila. Zнала se je

obnašati v purgarskih familijah. Meščanska družba jo je hitro sprejela v svojo sredo. Njena resnost, njena govorica je pričala o mladi izobraženi ženi.

Doma se je lotila dela. Pri hiši je bil mesarski pomočnik Tine, doma iz Jesenice, mesarski vajenec Blaže iz Dolenje vasi v Selški dolini, hlapec Tomaž iz Hobovš in dekla Lojzka s Praprotna. Posli so hitro spoznali, da je nova mlada gospodinja, doma iz velike domačije, dobra gospodarica, čeprav še nima dvajset let.

Mož Tone je vsak dan vstal ob petih zjutraj. Vsi so morali biti po peti uri v veliki hiši – dnevni sobi pri zajtrku. Zajtrk je skuhala dekla Lojzka. Običajno je bilo mleko od večerne molže in ajdovi ali krompirjevi žganci. Po zajtrku so mož Tone, pomočnik Tine in vajenec Blaže odšli v mesnico, hlapec in dekla pa v hlev pokladati živini in nakrmiti prašiče. Dopoldne ob desetih je bila malica. V mesnico jo je nosila Ana.

Zvečer po večerji se je Ana usedla k veliki mizi v hiši in urejala knjigovodstvo. Ko je bil Tone še samec, je dohodke in izdatke zapisovala njegova sestra Marija, ki se je omožila z mlinarjem Lovrom Koširjem izpod mosta, z njenim odhodom od doma pa je nastal v financah popoln nered. Ana je vpeljala dnevno beleženje izkupička v mesnici. Posebej je vodila izdatke za nakup živine: za vole, krave, teleta, prašiče, jagnjeta in spomladi za kozličke, ki so jih meščani radi jedli ob Veliki noči. V posebno knjigo je vpisovala mesečna izplačila poslom ter dnine koscem in žanjicam. Vodila je dohodke iz kmetije, od zreje prašičev za zakol in od prodaje mleka. Mleko od večerne molže je prodajala lontrškim ženam, ki doma niso imele krav, jutranje mleko pa je porabila doma za kuho. Iz posnete smetane je Lojza naredila surovo maslo. Del masla so prodali Homanovi Ani za pripravo peciva.

Železna blagajna, knjigovodske knjige in očetova biblija so shranjene v stenski niši med dvema oknom, ki gledata na Lontrg. Hrastova vratca niše je zamenjala z železnimi kovanimi vratci, ki so jih izdelali kroparski kovači po naročilu svaka Jožefa Jalna. Kovači so se potrudili. Vratca imajo posebno ključavnico na dva ključa.

Zvečer po sedmi uri je Tone prišel iz mesnice. V sirčniku je prinesel kovance, v denarnici papirnati denar. Ana je preštela denar, vpisala znesek v knjigo dohodkov in denar vložila v železno blagajno. Mesarski posel je dobro uspeval in ustvarjal lep dohodek.

Mnogo večerov je Ana porabila, da je uredila knjigovodstvo. Uvedla je tudi posebno knjigo, v katero je vpisovala dolžnike, ki jim je Tone posojal denar. Mnogo jih je bilo, ki že nekaj let niso plačali niti obresti niti dela glavnice. Tem dolžnikom je napisala terjatvena pisma. Mnogo se jih je javilo in so poravnali svoj dolg.

*

Visoški sin Janez se je bil zadnje čase zelo spremenil. Postal je zgovoren. Smeje se dovtipom, ki jih pripoveduje brat France. Ano veseli, da so se po njenem odhodu razmere doma uredile. Preseneča jo brat Janez. Zboljšuje se njegov značaj. Prej je bil vase zaprt, mulast. Ni se hotel pogovarjati. Še oča so ga pohvalili. Vživel je v očetovo voljo. Prevzel bo posestvo, ki mu ga bo oče kupil.

Navzven se je Janez spremenil. Nihče pa ne vidi v njegovo dušo, v njegovo notranjost. Zaveda se, da ni pravi moški. Njegova moškost je zakrnjena. Njegov spolni organ ni tak kot pri ostalih fantinih. Redko kdaj se mu nafruli. Kako bo on zadovoljil svojo ženo. Kako bo spočel otroka. Dekletom se ne upa približati. Vsaka bo ugotovila njegovo spolno nerazvitost. Poskušal je sam sebe razdražiti. Sem in tja mu je uspelo. Nekaj malega je bilo izločka. Premišlja, če bi se spustil v avanturo s kako starejšo žensko, s kako vdovo. Te ženske se na takšne stvari razumejo. Gotovo je katera že srečala moškega, ki je ni mogel ali jo je slabo zadovoljil.

Mati Barbara je slutila, kaj tare njenega sina. Ni vedela, kako bi mu pomagala. Z gospodom župnikom se o tem ne more pogovoriti. S poljanskimi baburami še manj. Na hčerko Ano se bo obrnila. Z njo, sedaj ko je poročena, se lahko meni o teh stvareh.

V petek pred Belo nedeljo je našla vzrok, da je France zapregel konja in popeljal mater v mesto. Nakupila je potrebne stvari in se podala k Ani. Našla jo je v kuhinji, ko je pripravljala kosilo. Sedla je v kot zadaj za štedilnik. Ana ji je skuhala lipovca in dodala nekaj domačega sadjevca.

Pogovor je nanesel na Anino nosečnost. Materi Barbari je bilo ravno prav, da je napeljala pogovor o Janezu. Ana je slutila, da z Janezovo moškostjo ni nekaj v redu. Spominjala se je, kako so ga fantje, ki so prišli na mlatvo ajde, večkrat dražili, ali mu naj gredo pomagat pri ljubljenu deklet. Janez je ob taki priliki izginil s poda. Vrnil se je, ko so mlatiči v polnem zamahu vihteli cepce.

Mati Barbara ji je s preprostimi besedami prikazala Janezov problem. Že v Janezovem otroštvu je opazila, da je njegov bingelj slabo razvit. Prepričana je bila, da se bo z leti, ko bo otrok odraščal, ta napaka postopoma popravila. Žalibog, vse izgleda, da je sin Janez slabo spolno razvit. To mu daje občutek manjvrednosti. Rada bi sinu pomagala, a ne ve kako.

Ana ji je obljubila, da se bo posvetovala s tukajšnjim zdravnikom doktorjem Gerbecem, ki ga pozna.

Mati Barbara se je potolažena vrnila na domačijo. Sin Janez vendar ne sme biti brez potomcev. Če mu bodo oča kupili posestvo, se mora oženiti in spočeti otroke.

Ani se je kmalu ponudila prilika. Gospa Margareta, žena loškega apotekarja Fabianija, doma iz Gradca, je povabila nekatere loške gospe na popoldanski čaj. V salonu gospe Margarete so se zbrale: Ana, žena peka Homana, Doroteja, vdova Georga Guzelja, Katarina Homan, poročena z Janezom Sušnikom, Marjana Hoenigman, poročena z Janezom Guzeljem, lastnikom Balantovine. V tej družbi se je znašla višoka Ana.

Loške gospe so bile radovedne, kako se bo obnašalo med meščankami to kmečko dekle, sedaj žena loškega mesarja in najmlajša med njimi. Ana se je preprosto oblekla. Okoli vratu si je obesila zlat medaljon, ki ga ji je bil mož Tone podaril za poročno darilo. Prišla je točno ob petih, kakor se je glasilo povabilo.

Gospa apotekarjeva je bila vesela in jo pohvalila, da pozna točnost. Rekla je, da so nekatere loške gospe prepričane, da je imenitno, če zamude. Peljala jo je v salon in ji dala prostor ob mali mizici, kjer gospa Margareta sedi in plete ali veže v platno. To je njeno veselje.

Trajalo je skoraj pol ure, da so se zbrale vse te imenitne loške dame. Ana se je dobro znašla v tej družbi. Zakaj ne. Dovolj je bila izobražena in načitana. Vsakemu pogovoru je lahko sledila in dodala svoje mnenje. Gospa apotekarjeva jo je vzljubila. Mlada inteligentna žena, nevsiljiva, mirnega obnašanja, si je hitro pridobila simpatije med vrstnicami.

Loškim damam so jeziki dobro delali. Opravljanje je bilo prisotno. V tem je bila najbolj večša Sušnikova Katarina. Mož je bil lastnik gostilne pri Kronbirtu. Mnogo novic si je nabrala v gostilni, kamor so zahajali vsi mogoči rodovi loških meščanov, predmestnih obrtnikov in trgovcev. Vse te novice je prenesla v to žensko družbo. Vse so jo rade poslušale. Radovednost se imenuje ženska!

Ko so bile dame v najbolj vročem pogovoru, sta vstopila doktor Gerbec in magister Fabiani. Gospe so ju bile vesele in ju glasno pozdravile. Vedele so, da bo sedaj stekel pogovor bolj zanimivo in tudi kaka šala bo padla med razgovorom. Magister Fabiani je znan, da zbira šale in zbadljivke in da jih zna dobro pripovedovati. Sedla sta se med žensko družbo.

Dr. Gerbec je imel Ano na svoji desnici. Bil je izobražen gospod. Njegov brat je znanstvenik v Idriji. Z Ano sta se že srečala. Znano mu je, da je zanosila, ker je pri njem že iskala nasvet, kaj sme delati oziroma ali mora več počivati. Svetoval ji je, naj normalno dela, odsvetoval pa ji je pranje perila v mrzli vodi. To ji ni potrebno, ker ima dekle Lojzo. Očeta Johana dr. Gerbec dobro pozna. Še pred Aninim rojstvom je prihajal na Visoko. Mati Barbara je med nosečnostjo sina Janeza težko zbolela. Dobila je pljučnico in vnetje ledvic. Zdravnik je bil v bojazni za plod v materinem telesu. No, pa se je vse dobro izteklo.

Doktorjevo pripovedovanje o materini bolezni je Ani prišlo ravno prav. Dr. Gerbeca je zaprosila, če se lahko oglasi pri njemu v ordinaciji. Rada bi se pomenila o bratu Janezu, ki ima težave, katere so morda posledica materine bolezni med nosečnostjo. Dr. Gerbec je Ano naročil za naslednji dan ob peti uri, ko konča popoldansko ordinacijo in bosta imela čas za razgovor.

Ana je točno ob peti uri potrkala na ordinacijska vrata. Doktor je že odpravil vse bolnike. Vrata čakalnice je zaklenil. Ani je ponudil stol poleg svoje pisalne mize.

Ana mu je pričela pripovedovati o življenju brata Janeza od mladosti do danes. Povedala je vse, kar je sama ugotovila in kar ji je mati povedala. Dr. Gerbec je pazljivo poslušal in se

resno zamislil. Ano je najbolj zanimalo, če bo Janez lahko zaplodil potomce, ali pa bo njegov zakon ostal brez otrok.

»Teško je odgovoriti na vaše vprašanje. Važno je, če njegova moda izločajo človeška semena ali ne. Če moda izločajo semenčeca, potem je možno, da se na katerikoli način vnesejo v žensko vagino. Ni potrebno, da ženska doživi orgazem.« Dr. Gerbec je še predlagal, naj mu Ana dovoli, da bi se posvetoval s svojimi kolegi, ne da bi jim zaupal, za katero osebo gre. Ana naj se po preteku štirinajst dni ponovno zgłosi pri njem.

S težko skrbjo se je Ana poslovila. Tonetu ni hotela pripovedovati, kje je bila in s kom se je posvetovala. Ta skrb ji zvečer ni dala spati. Materi mora pogovor drugače prikazati. Zakaj bi uboga mati imela težke skrbi. Prepričana naj bo, da bo njen sin Janez imel potomce.

Preteklo je štirinajst dni, ko se je Ana v petek popoldne ponovno zglasila v ordinaciji dr. Gerbeca. Zdravnik se je v Ljubljani posvetoval s svojimi kolegi. Osnovno važno je, če žleze izločajo semenčeca. Tega Ana ne ve. Dr. Gerbec je napisal recept. Zdravilo bo pripravil magister Fabiani. Magistru naj reče, da je zdravilo za nekega kmeta iz Gorenje vasi, ki jo je naprosil, naj mu ga preskrbi.

*

Nič ni tako skrito, da ne bi bilo očito. Loka je malo podeželsko mesto. Prebivalci se med seboj poznajo. Vsak o drugem vse ve. Naj bo še tako skrbno prikrito, enkrat pride na dan.

Možje po opravljenem delu pred večerjo zavijejo na polič vina. Malo pomožejo in politizirajo o občinskih zadevah. Tiste ure so mestne gospodinje proste. Zbirajo se pred hišami ali pa ob vodnjakih, ko gredo po pitno vodo. Lontrške babure se najraje zbirajo pri Šurkovem vodnjaku, ki je za hišo na dvorišču in tam niso na udaru pogledov iz hišnih oken. Prehod na dvorišče je skozi obokano vežo brez vratnih kril. Tu je primeren prostor za ženske trače. Nihče jih ne vidi in ne sliši.

Okoli vodnjaka je nizek zidec iz kamnitniškega kamenja. Preko venca je pokrov iz debelih hrastovih plohov. Ni se bati, če se ženske posedejo po vodnjaku, da bi se pokrov udr. Ob hlevskem zidu, takoj pri vodnjaku, je lesena klop. Na dvorišču se lahko zbere lepa družčina klepetulj.

Ana se rada pridruži tem ženščinam. Tako jih spoznava in tudi kaj izve. Tone ji iz mesnice ne prinese nobenih loških novic. Klepetuljam ni vsega verjeti. Mnogo si izmislijo. Veliko je opravljanja. Ana je dovolj inteligentna, da spoznava značaj posameznih lontrških gospodinj. Dobro loči, katera je opravljivka, katera pa pove resnico.

Pred leti se je v Loko preselila Danijela Lenart, doma s Primorskega. Njen oče se je zaposlil na Trati, kjer je žagarski obrat lesnega trgovca Andreja Goloba. Danijelin oče Peter na žagi prevzema pripeljalno hlovovino. Dober in priden delavec je, gospodar ga ceni. A včasih rad pogleda v kozarec. Kadar dela, dela, kadar pa pije, pije. Ženska krila so mu znana. Hči Danijela je lepo dekle in je hitro dobila moža, gospoda Krenerja, trgovca s tekstilnim blagom in platnom. Trgovino ima na Placu. Loške babure ji zavida, ker je lepa in vedno lepo oblečena. Njen mož, ko gre nakupovat v Ljubljano, prinese kako posebno blago za svojo ženo, kar pade Ločankam v oči. Danijelin mož je dobrih deset let starejši od svoje lepe žene. Rodila mu je dva sinova, ki hodita v osnovno šolo.

Loške čenčare so ugotovile, da se gospod Krener stara in da verjetno ne more več telesno potešiti svoje zahtevne žene. Danijela špiclja za bukvozevom gospodom Hansom, ki ni Ločan. Priselil se je z Madžarskega. Svojo delavnico ima za cerkvijo svetega Jakoba. Gospa Danijela ima vedno kaj opraviti v tej delavnici. Domačinkam zatrjuje, da gospodu Hansu nosi stare bukve, ki jih njen mož, ki se zanima za zgodovinsko literaturo, kupuje v ljubljanskih starinarnicah, da jih knjigovez ponovno veže. Tako opravljivkam zaveže hudobne jezike.

Toda, res nič ni tako skrito, da ne bi bilo odkrito. Te dni je udarila novica na dan. Danijela in njen ljubimec Hans sta bila neprevidna. Okno v knjigoveško delavnico sta s težko zaveso slabo zagnila. Ena od babur iz klošrske gase je špegala skozi špranjo in videla, da je gospa Danijela sedla gospodu Hansu na kolena in ga objemala okoli vratu. Gospod Hans je z desnico segel pod njeno krilo in tam nekaj brkljal. Dovolj podatkov za opravljanje. To je

bilo čebljanja pri Šurkovem vodnjaku. Ugotovile so, da tega dne gospoda Krenerja ni bilo doma. Bil je v Ljubljani po nakupovanju in se je pozno vrnil domov.

Ana je gospo Danijelo na videz poznala. Če sta se srečali na cesti, jo je gospa Danijela prijazno pozdravila. Trgovčeva žena je iskala priliko, da bi se z Ano spoznala. Vedela je, da Ana ni preprosta kmečka hči, da je izobražena, da jo Ločanke spoštujejo in cenijo.

Visoška hči je bila gospodarna in je znala z gospodinjstvom zaslužiti kako kronico. Mleko od večerne molže je prodajala lončrskim gospodinjam. V veži pri obokanem vhodu je stala mizica, na katero so zvečer sosede postavljala svoje kanglice za mleko. Dekla Lojza jih je po molži napolnila, gospodinje pa so ob mesecu poračunale z Ano. Mleko Šurkovih krav je bilo dobro in polno mastno. Preko noči se je na površini nabrala debela smetana. To je bilo Danijeli znano. Gospod Krener je bil bolehnega nature. V želodcu je imel stalne bolečine. Zato mu je Danijela kuhala mlečno hrano. Mleko je zblížalo tudi Ano in Danijelo.

Ana je nekoč kupovala v Krenerjevi trgovini blago za obleko. Gospa Danijela je bila prav takrat pri možu v trgovini. Pogovor je nanesel na Krenerjevo bolezen. Danijela se je hitro znašla in prosila Ano, če bi lahko pri njej dobivala mleko. Znano ji je, da je dobro in polno mastno. Ana ni mogla odreči usluge. Bolniku je treba pomagati.

Danijela je vsak večer sama prinesla kanglico za mleko in malo poklepotala z Ano, medtem ko je dekla Lojza napolnila Danijelino posodo. Poznanstvo med ženskama se je vse bolj zblíževalo. Danijela je postala do Ane zaupna. Razodela ji je, da je mož dobrih deset let starejši od nje in bolehen. Rodila mu je dva sinova. Po porodu drugega sina, ki ima sedaj dvanajst let, so se intimni odnosi z možem končali. Danes ima štirideset let in je tako rekoč vdova pri živem možu. Danijela, še polna življenja, ne more živeti brez vsakršnega telesnega potešenja. Priznala je, da ve, kako jo loške meščanke opravljajo. Nje to ne moti.

Ani se je mlada žena smilila. Pomislila je, kako bo to prenašala Janezova žena, če se bo kdaj poročil. Danijela pa je bila zvrta. Spraševala je Ano, kako je kaj zadovoljna s svojim možem. Njen odgovor je bil preprost: »Moj mož je priden, delaven in dobro skrbi za družino.«

Danijela je uvidela, da je Ana inteligentna in se noče pogovarjati o svojih intimnih družinskih zadevah. Toda tudi Ana ni od muh. Dobro ve, zakaj Danijela išče njeno prijateljstvo. Rada bi ugotovila, koliko ve o njenem izživljanju.

Zvrta je ta lisica, si je mislila Ana. Previdna mora biti pri razgovorih z njo. Ne bo ji vse verjela. Lončrske opravljivke imajo marsikaj prav, četudi vsega ne vedo. Res je, da taka ženska, kot je Danijela, ne more živeti brez moškega. Toda s tem žali svojega moža. Raje naj si izbere ljubimca izven našega naselja, da bi ostale njene potegavščine prikriti. Vsi se režijo ubogemu rogonozcu. Ana je sklenila, da bo gospej Danijeli to povedala. S tako zapeljivko se ne more družiti.

Ob prvi priliki je izpolnila svoj sklep. Danijela je priznala, da ima ljubezensko razmerje s tujim moškim. Dejala je: »Kaj bi vi storili, gospa Hafnerjeva, če bi leta in leta trpeli erotično lakoto. Ne vem, katera od loških opravljivk se bi upirala sladkemu užitku. Njegovo ljubljenje je nežno, tako popolno, tako enkratno. Vsaka ženska bi bila pripravljena marsikaj žrtvovati za ta užitek. V njegovem objemu drhti vse moje telo, vsa moja duša. Ne jemlje me s silo. Nežno me poljublja, nalahko boža. Vsa moja občutljiva mesta pozna. Ne vem, katera od teh ženščin, ki se delajo tako svetniške, ki so z besedo zveste svojim možem, v mislih pa grešijo vsak dan, bi ostala hladna. Vdajajo se namišljenim ljubimcem in uživajo z lastnim draženjem svojega ščegetavčka. Te ženske so farizejsko moralno pokvarjene. Prepričana sem, da njihova jeza izvira iz same nevoščljivosti, ker nimajo nobenega potrkona, ki bi krotil njihovo poželjenje.«

Gospa Danijela ima prav. To je farizejska morala. Poniglavke se zgražajo nad svojimi vrstnicami, same pa niso nič boljše. Vse je greh. Vse ženske so grešnice. Grešijo ali s telesom ali z dušo ali z mislijo.

Prvega marca 1866 je Ana rodila drugega otroka, sina. V cerkvi svetega Jakoba so ga krstili na ime France.

Dojenček je bil nedonošenček. Rodil se je v osmem mesecu nosečnosti. Telesno se je slabo razvijal. V dveh mesecih je pridobil na teži samo pol funta. Črevesje ni bilo v redu. Stalno je

driskal. Nobena hrana ni ostala v njegovem želodčku. Poklicali so doktorja Gerbca. Po pregledu dojenčka ni dal mnogo upanja. Od otrok, rojenih v osmem mesecu nosečnosti, redko kateri ostane pri življenju.

Tone je pripeljal še zdravnika dr. Kvedra iz Kranja. Ni dal upanja. Po treh mesecih je življenje malega Francka ugasnilo, mirno je zaspal. Pokopali so ga na starološkem pokopališču.

Vsem je bilo hudo. Zlasti mali Katrci, ki se je tako veselila bratca, da se bo z njim igrala.

Ana je vso svojo žalost zlila v pismo gospej Hermini. Nekomu mora zaupati svojo bolečino. Vedela je, da moža Toneta ne more obremenjevati s svojo žalostjo. Gospa Hermina ji je takoj odgovorila. Napisala ji je tolažilne besede, da je še mlada in da bo imela še mnogo otrok. Človek ne sme obupati. Še mnogo težkega bo doživela. Nikomur ni življenjska pot posuta z rožicami. Glavo pokonci in življenje bo teklo dalje. Na koncu pisma je gospa Hermina povabila Ano, naj jo obišče na Dunaju.

Zvečer je Ana Tonetu prebrala pismo. Navdušen je bil nad povabilom in z veseljem je pristal, da njegova žena potuje na Dunaj. Naj spozna svet. Žena obrtnika, hčerka velikega poljanskega posestnika mora spoznati cesarsko mesto. Sklenila sta, da bo v začetku jeseni, ko bodo polja pospravljena, odšla na potovanje.

Ana se je gospej Kemnitzer zahvalila za pismo in njeno vabilo. Sporoča ji, da bo meseca septembra prišla k njej na Dunaj.

*

Jeseni 1867 je Ana rodila tretjega otroka. Sina, ki so mu dali ime France, tako kot lansko leto umrlemu dojenčku. France je bil krepak dojenček. Dobro se je razvijal v veselje obema. Ana je bila srečna. Tone je bil ponosen. V mesnici je vsaki gospodinjini povedal, da imajo pri Šurkovih fanta.

Ana je napisala pismo gospej Kemnitzerjevi. Sporočila je, da je rodila zdravega krepkega sina. Gospa Hermina ji je čestitala in želela materi in sinu zdravja.

*

Konec februarja 1871 je Ana težko zbolela. Kuhala jo je visoka vročina. Bolele so jo roke in noge. Imela je hud glavobol.

Tone je poklical dr. Gerbca. Ni mogel ugotoviti, kakšna bolezen muči Ano. Posvetoval se je z lekarnarjem gospodom Fabianijem. Predpisala sta neka grenka zdravila. Uspeha ni bilo. Nastala je bojazen, da je bolezen nalezljiva. Vojne ne prinašajo samo smrti na bojnem polju, temveč težke nalezljive bolezni: kolero, tifus, črne koze.

Dr. Gerbec je odločil, naj otroka Katka in Francek s pesterno Pepco odidejo na Visoko, da ne bi od matere Ane nalezli bolezni. Hlapec je zapregel konja in mladež odpeljal k starim staršem na viško domačijo. Otroci so se dobro počutili pri stari materi Barbari. Tekali so po sadovnjaku. Ovce še niso odšle na pašo na Blegoš. Katka in Francek sta vsako jutro prinesla čredi polno pest soli. Ovce so se majhnih otrok tako navadile, da so komaj čakale, da sta otroka po zajtrku prišla v ovčjo stajo.

Materi Ani se bolezen ni izboljšala. Iz Italije je prišla vest, da se je v Piemontu razširila neka nova bolezen, ki jo imenujejo španska, ker je prišla s Pirenejskega polotoka. V Italiji je že mnogo ljudi umrlo zaradi te bolezni.

Mesar Tone je bil v resnih skrbih za svojo bolno ženo. Kaj bo počel, če jo bo pobrala Matilda. Žena mu je v veliko pomoč pri trgovini in gospodarjenju. Brez nje ne bo mogel voditi mesarije, ki se je povečala. Zaposlil je dva pomočnika in dva vajenca. Kdo bo skrbel za otroke.

V težkem obupu se je spomnil na čudežnega zdravnika iz Puštala, ki biva v mali leseni kočuri pod Hribcem. Poleg hiške ima majhen vrt, kjer goji zdravilne rastline. Okolišani sin kmetje zaupajo temu padarju. Bolezen ugotavlja po barvi in usedlinah v človeški scalnici. Bolniki pijejo njegove čaje in ozdravijo. Napisal je arčnijske bukve. Po domače mu pravijo Hribčkar, piše pa se Anton Košenina.

Šurkov Tone je šel k njemu in ga prosil, če pride pogledat njegovo ženo. Če jo bo pozdravil, mu bo njegov trud dobro poplačan.

Naslednji dan se je Hribčkar oglasil pri Šurkovih na Lontrgu. V postelji je našel visoko Ano z visoko vročino. Močno je oslabela. Neža ji je morala pomagati, da se je v postelji usedla. Že prejšnji dan je Hribčkar Tonetu naročil, naj v stekleni kozarec nalovijo ženino vodo. Ogleдал si jo je in rekel: »Ana Hafnerjeva, vi imate težko bolezen. Vročina prihaja od notranjega vnetja. To bolezen ste morali nalesti od nekoga, ki jo je prinesel od drugod, čeprav sam ni zbolel. Pripravil vam bom zeliščni čaj, katerega pijte trikrat na dan. Čajna zelišča naj dekla Neža samo popari z vrelo vodo in počaka deset minut, nato naj čaj precedi in malo pohladi. Potem ga popijte.«

Še isti dan je prinesel v platneni vrečki suho cvetje. Neža je kuhala trikrat na dan čaj in ga dajala bolnici. Po petih dneh je vročina popustila. Ana je dobila tek in je rada jedla govejo juho, v kateri je bilo kuhano stepeno kurje jajce. Vidno se ji je vračalo zdravje. Tone je bil vesel spremembe. Po dobrem mesecu se ji je zdravje povrnilo. Bilo je veselje v hiši. Otroci in pesterna so se vrnila z Visokega. Niso bili najbolj veseli, ko so morali zapustiti visoko domačijo.

Čudežni zdravnik Hribčkarjev Anton se je vsak teden oglasil na Lontrgu pri Ani in ji prinesel posušenih rož za čaj. Ana ga je vedno pogostila s frakljem dobrega sadjevca. Prvega je zvrnil, drugega ni hotel. Rekel je, požirek žganega je zdravje, dva pa škodujeta človeškemu telesu. Posrečen je ta možakar. Oblači se preprosto, toda dostojno. Obleka je vedno skrtučena, ne pomečkana. Na glavi nosi žametasto čepico. Ko se je Ana zahvaljevala za zdravilne rože, je rekel: »Če vam bodo te rožice pomagale, se ne zahvaljujte meni. Te rožice rastejo pod Hribcem, kjer sta v cerkvi sveta Kozma in Damijan. K njima molite in v zahvalo dajte za mašo, ki naj se bere pred njunim oltarjem.«

Mož Tone je želel Hribčkarju plačati za zdravilne rože, vendar ni hotel sprejeti nobenega plačila. Zato je Tone v mesnici določil, da mora vajenec vsako soboto zjutraj nesti na Hribčkarjev dom funt mesa za juho. Ob praznikih je dodal dve klobasi. Ana pa je svojemu čudežnemu zdravniku darovala dva bokala dobrega sadjevca, ki ga je brat prinesel z Visokega.

Hribčkarjev Anton je bil darila vesel. Lastnoročno je prepisal svoje arčnijske bukke in jih za Novo leto podaril gospodarici. Postala sta si prijatelja. Če so otroci zboleli, se je vselej obrnila na Hribčkarja.

*

Bližal se je konec leta 1875. Na visoki domačiji so se pripravljali na Janezovo ohcet. Poroka bo v poljanski cerkvi, čeprav naj bi praviloma bila v cerkvi na Sori, kamor spada nevesta. Ker pa se priženi na Visoko, in na to veliko kmetijo, je stari Starman pristal, da bo poroka v Poljanah in svatba na Visokem.

Na dan 25. marca je bila v Poljanah poroka. Iz Senice so se na Visoko v okrašeni kočiji pripeljali Starman, njegova žena in nevesta Ančka. Oče Starman in oče Johan sta bila za priči.

Po končanem cerkvenem obredu so se svatje ustavili v videmski oštariji, da so popili kozarec vina na zdravje ženinu in nevesti. Poročna pojedina je bila na visokem domu. Mati Barbara je najela še dve kuharici, da sta pomagali v kuhinji. Svatje so zasedli malo in veliko hišo. Sosedje so sedeli v veži za veliko hrastovo mizo. Trije godci, harmonikar, klarinetist in pumpardonar, so sedeli v prostoru pred kamro, ko pa so godli, so stopili v vežo. Tudi Šurkov Tone in Ana ter Jarmova dva iz Kroke so bili med gosti. Gostija je trajala do polnoči, potem so se svatje odpravili na svoje domove. Jarmova dva sta prespala pri Ani v Loki.

Mlada snaha se je hitro privadila življenju na novem domu. V kuhinji ji je delo šlo dobro izpod rok. Kuhinja ji je bila v veselje. Tašča Barbara ji je pustila, da je pripravljala jedi, ki se jih je naučila pri nunah in pri baronu v Zeltwegu. Marsikdaj je pripravila kako sladico, ki je mati Barbara ni še nikdar jedla. Zelo se ji je priljubila lincerška torta iz orehov in lešnikov. Ančka si je tudi stanovanje mično uredila. Spalnica je opremljena z zibko.

Vsak mesec se Janez in Ančka peljeta v Loko in se ustavita pri Ani. Ana je prijetna za razgovor. Tudi kuharske recepte si izmenjavata. O kakšnih erotičnih težavah z možem Ančka ne spregovori nobene. Edino to je pojamrala, da mož Janez nima nobene besede pri gospodarjenju na posestvu. Janez je pri hiši samo za hlapca. Res je, da ima besedo gospodarja še vedno oča Johan. On vse odreja in deli delo hlapcu in hlapčku kakor tudi sinovoma Francetu in

Janezu. Svakinji Ana in Ančka sta postajali vedno večji prijateljici. Počasi je pričela Ančka Ani vedno več zaupati.

Za sv. Jakoba sta prišla mladoporočenca Janez in Ančka v Loko v semenj, kamor ju je povabila Ana. Pripravila je dobro kosilo in tudi pijača je bila na mizi. Ančki se je prilegel kozarec vina in nato še drugi. Postala je zgovorna. Tone in Janez pa sta mahnila k Franceljnu v gostilno. Tam je bilo zbranih več meščanov. Sedla sta mednje. Moževali so o politiki in o novih davkih, ki jih je vlada predpisala.

Tudi svakinji sta si imeli mnogo povedati. V sobo sta prišla hčerka Kati in sin France. Tudi že triletni najmlajši sin Tonček je prikrevljal v hišo. Ančka je bila vesela svojih nečakov in nečakinje. Svakinji sta se začeli pogovarjati o otrokih.

Ančka je zaupala svoji svakinji, kakšen je zakonski odnos med njo in možem Janezom. Ani je zaupala tudi svojo mladost. Ko je bila stara dvajset let, jo je v Senici razdevičil sosedov sin. Ko je bila v Zeltwegu, je imela ljubavno razmerje z mladim inženirjem, ki je bil pri njenem stricu na hrani. To so bila lepa doživetja. Tako ona pozna, kaj je orgazem in kaj je erekcija. Pri svojem možu tega ne doživlja. Redko kdaj zleze k njej v posteljo in jo boža in otipava. Spolna združitev mu ne uspe.

Ana je povedala, da ji je spolni razvoj brata Janeza znan in da se je o tem posvetovala z dr. Gerbcem. Ta ji je omenil, da za zanositev ni potreben orgazem, pač pa mora biti izliv moških semenčic v žensko vagino čim večji. Svetovala je Ančki, naj svojega soproga čim večkrat razdraži do izliva semenčic v vagino. Sama naj ga z roko draži in ko bo začutila možovo erekcijo, naj njegov spolni ud spravi v svojo vagino.

Ančka je ugotovila, da je do Ane lahko zaupljiva, ker so njeni spolni nasveti pravilni in se Ana nanje precej razume. Svakinji sta bili dobre volje in sta spili še dva kozarca vina.

Ko sta se pozno popoldan vrnila možova iz Franceljnovе gostilne, sta našla svoji ženi pri veselem kramljanju in dobre volje. Še Tonetu se je vino malo poznalo. In ko je videl, kako sta obe svakinji dobre volje, je stopil k Ani in jo vesel objel in poljubil na lica. Ančka je stopila k svojemu možu, ga privila k sebi in poljubila na ustnice.

Pri Šurkovih na Lontrgu je bilo ta dan veselo. Kuharica je postavila v hiši na mizo še tople sveže ocvrte krofe. Čeprav je na Lontrgu mnogo kasneje semenj kot na Placu, je Ana naročila kuharici, naj jih ocvre. Tudi Janez in Tone sta bila dobre volje. Ančka je pripovedovala razne vesele dovtype, ki se jih je naučila pri baronu v Zeltwegu. Vsi so se na glas smejali. Še Tone, ki je resen možakar, se je od smeha držal za trebuh.

Pri slovesu je Tone objel svakinjo in jo poljubil na lica. Tudi Janez je objel sestro, ker jim je pripravila tako lepo popoldne. Ana mu je dala v culo nekaj krofov za mater in za očeta ter za brata Franceta. Na tega Ana nikoli ne pozabi.

Janez in Ančka sta dobre volje in veselo razpoložena prišla domov na Visoko. Ančka je odvila culo in dala na krožnik krofe, ki so dobro teknili domačim. Janez je očetu in bratu pripovedoval, kaj je v Loki pri Franceljnu novega zvedel. Pazljivo sta ga poslušala.

Bilo je že pozno zvečer, ko so se vsi spravili spat. Ančka je zlezla k možu v posteljo in ga pripravljala na združitev. Danes je bil še Janez voljan spati s svojo ženo. Njegov otepač se je malo nafrulil. Ančka je prvič doživela prijeten orgazem.

*

Vojna vihra med Nemčijo in Francijo s porazom Francozov pri Sedanu je končana. Vojaki se vračajo na svoje domove. Vojne vihre ne prinašajo samo lakote in revščine ter množico ranjencev in invalidov, najhujše posledice so nalezljive bolezni. Po vseh deželah Evrope razsaja kolera, griža, črne kože in tifus. Nalezljive bolezni zahtevajo večji krvni davek kot vojna vihra. Primanjkuje hrane in zdravil. Lazareti so polni ranjencev. Zdravniki nočejo sprejemati v bolnice okuženih bolnikov. Okužili bodo ranjence, ki niso odporni proti nalezljivim boleznim.

Kolera, griža, črne kože in tifus pa pobirajo svoj davek. Tudi deželam, preko katerih ni šla vojna vihra, ni prizanešeno. Vojaki, ki se vračajo srečni na svoje domove, nosijo v sebi nalezljive bolezni. V Idrijo so prispeli s trebuhom za kruhom francoski rudarji. Rudnik živega srebra, po katerem je v Evropi veliko povpraševanje, išče rudarje. S francoskimi rudarji so

prišle črne koze. Predno so odkrili to ogabno bolezen, je bilo že mnogo domačinov okuženih. Preko Ledin in Ledinskih Krnic so domačini zanesli bolezen v Žirovsko kotlino.

Vinorodna Furlanija je okužena od griže, kolere in črnih koz. Mladi Visočan France je bil tam meseca novembra na nakupovanju in točenju vina. Za božič se je že slabo počutil in je legel v posteljo. Na koži so se mu prikazali rdeči gnojni izpuščaji. Mati Barbara je zaslutila, da je sin France nalezel eno od bolezni, ki razsajajo v okoliških krajih.

Visoška mati Barbara je pred božičem pisala hčerki Ani, naj ne hodi za praznike na Visoko, ker je France težko zbolel za neko nalezljivo boleznijo. Ana je prosila doktorja Gerbca, če bi šel na Visoko pregledat brata. Doktor Gerbec je zaslutil, da ima France težko bolezen črnih koz. Hafnerjev hlapec Tomaž je zapregel kočijo in doktorja odpeljal na Visoko. Hlapec je moral s konjem počakati pri visokem mostu. Doktor Gerbec ni dovolil, da bi ga peljal do hiše.

Ugotovitev doktorja Gerbca je bila porazna. Francetu so se po vsem telesu usuli rdeči izpuščaji, iz katerih se cedi smrdeč gnoj. Bolezen je bila v popolnem razmahu. Malo je upanja, edino božji čudež ga reši.

Doktor Gerbec se je hitro vrnil v Loko. Vso obleko in perilo je sežgal v krušni peči. Umil se je s prekuhano vodo, v katero je nalil lizolovo tinkturo. Šele potem je odšel na Lontrg k Hafnerjevi Ani. Nič ni prikrival. Povedal ji je vso resnico. Nobenega upanja ni več. Samo čudež še lahko reši brata Franceta.

Ana je obupana. Če France umre, kdo bo po očetu prevzel Visoko. Janez je slab gospodar. Oče ga je prejšnje leto maja oženil z Ančko Starman iz Spodnje Senice pri Medvodah. V zakon je prinesla veliko doto, 14.000 goldinarjev. Vendar oče sinu še ni našel primerne posesti v bližini Loke. Ančka je šest let starejša od Janeza. Stasita in lepo razvitega telesa. Nosi se pokonci. Njene bujne prsi dražijo moške. Ana je odšla v cerkve sv. Jakoba, poiskala župnika in plačala za tri maše ter prižgala svečo pri glavnem oltarju, da bi jo Bog uslišal in bratu Francetu vrnil zdravje.

V mrzlem januarskem jutru, bilo je ravno na svete Tri kralje, je po skrivni stezi za vodo pritekel z Visokega v Loko najmlajši sosedov sin Gašper s sporočilom, da je ponoči umrl visoški France. Pogreb bo takoj naslednji dan. Nihče ne sme priti iz Loke na Visoko. Ko bodo vso hišo prebelili in vse Francetove obleke pokurili v peči, bo Ana lahko prišla domov na Visoko.

Konec januarja, na jasen sončni dan, je hlapec peljal Ano na Visoko. Pri hiši je žalost.

Oče je prišel na hišni prag. Močno se je postaral. Ima komaj 59 let, izgleda pa kot sedemdesetletni starec. Lice mu je upadlo. Drža se mu je sključila. Hoja je težka in počasna. Noge vleče za seboj. Oči so globoko udrt v očesnih vdolbinah. Veke so povešene. Čelo nagubano. Hčerko Ano je objel in si jo pritisnil na prsi. Dolgo jo je držal v objemu. Ana je čutila, da so mu po licu zdrknile solze. Peljal jo je v hišo.

Mati so popolnoma odsotni. Letos bodo dopolnili 68 let. Sključeno je sedela pri peči, odeta v volnen plet. V roki je držala paternošter in prebirala jagode. Ustnice so se narahlo premikale. Tiho je molila. Vera ji je edina tolažba.

Janez je v hlevu polagal živini. Ko bo oča vzela smrt, bo on visoški gospodar. Izpolnila se mu je srčna želja. Ančka, Janezova žena, je pospravljala v kuhinji. Prišla je v hišo in svakinji podala roko. Ana jo je objela. Kaže, da obe enako ocenjujeta položaj. Ana ve, da svakinja pri svojem možu ne bo imela prijetnega življenja.

Hlapec Tomaž je Ano odpeljal na poljansko pokopališče. France je pokopan blizu kapele, na njeni levi strani. Ana je pokleknila ob grobu, prižgala svečo in zmolila nekaj očenašev za pokojnikovo dušo. Vedela je, da je izgubila najboljšega prijatelja. Komu se bo potožila, če bo imela v življenju tegobe. Francetu je lahko vse zaupala. Župniku je plačala mašo za pokojnika.

Na Visokem je hitro opravila in se poslovila. Hlapec Tomaž jo je odpeljal proti Loki. Po poti so ji po licih drsele debele solze. Visoko je doletela težka nesreča. Kaj so Visočani zagrešili, da jim je bog naložil tako težak križ?

Po svečnici – dan je bil meglen, rosil je droben dež – se je oča Johan pripeljal v Loko. Prišel je k notarju delat pismo. Celotno visoško premoženje bo izročil sinu Janezu.

Ustavil se je pri Ani. Usedel se je v hiši za mizo. Sklenil je roke in jih položil na mizo. Nalahko so se mu tresle. Govoril je počasi: »Težka usoda je prizadela Visoko. Bog nas je

zapustil. Ne vem, s čim smo se pregrešili, da nas je tako strogo kaznoval. Midva z materjo sva se postarala. Nimava več moči, da bi gospodarila na tej veliki domačiji. Janez ni najboljši gospodar. Prepričan sem, da bo Ančka dobra gospodinja. Želim, da bi mojemu sinu rodila krepke otroke.»

Ano je stisnilo pri srcu. Kaj bo, če Janez ne bo zaplodil nobenega otroka? Kdo bo potem gospodar na Visokem? Če bo Janez umrl prej kot Ančka, ali se bo vdova poročila? Na Visokem Kalani ne bodo več gospodarji. Konec Kalanovine. Mraz jo je stresel.

Razum ji je hitro delal. Z Ančko mora biti dobra in prijazna. Lajšati ji mora težko življenje. Stati ji mora ob strani. Enega od svojih sinov mora naučiti kmetovanja. Če Janez in Ančka ne bosta imela otrok, bo moral eden njenih sinov postati gospodar na Visokem. Tudi oča Johan in mati Barbara ne bosta prenesla sinove smrti. Smrt ju bo hitro pobrala.

Ni minulo osem mesecev, ko se je mati Barbara preselila v večnost k svojemu sinu. Mirno je zaspala v gospodu. Pokopali so jo poleg sina. Ljubljeni sin jo je hitro poklical k sebi.

Na materinem pogrebu je bila Ana v petem mesecu nosečnosti. Pričakovala je šestega otroka. Trije so živi: najstarejša Katka je stara devet let, sin France šest in sin Anton eno leto. Tudi brat Jozef iz Budimpešte in Jarmova sta prišla na pogreb. Pogrebščina je bila v veliki hiši na Visokem. Ančka se je izkazala kot dobra gospodinja. Brat Jozef je ostal nekaj dni na Visokem pri očetu in bratu Janezu. Svakinja Ančko je prvič videl.

Bilo je že pozno ponoči, ko so se Hafnerjeva Tone in Ana ter Jarmova Micka in Jožef odpeljali proti Loki.

Ana je bila poglabljena v svoje misli. Kako bo oča živel brez matere, ko sta bila tako navezana drug na drugega. Bila je prepričana, da oča ne bo dolgo živel. Prej ali slej ga bo mati Barbara poklicala k sebi. Vsako življenje ima enkrat svoj konec. Ana se tega zaveda. Bolj jo skrbi, kaj bo z Visokim. Janezov zakon bo ostal brez otrok. Kdo bo dedoval veliko posestvo? Če bo brat Janez prej umrl kot žena Ančka, je Ana prepričana, da se bo svakinja ponovno poročila. Novi mož lahko pripelje svoje otroke, ki bodo dediči. Tako bo posestvo prešlo v druge roke. Kalani bodo izumrli. O, Bog, težko pokoro si naložil nam, Visočanom! Le kaj so zagrešili naši predniki? Ali je res bil moj greh, ko sem se vdala semeniščniku, tako velik, da mora vsa rodbina plačevati in se pokoriti?

Ana je sklenila, da bo rodila še več otrok in da bo eden od njih gospodar na domačiji. Težko je z možem Tonetom, ker je spolno zelo len. Težko je živeti poleg takega moža. Stara je šele osemindvajset let, Tone jih ima enainštirideset. Mnogo otrok bi lahko še spravila na svet.

Visoko je dobilo novega gospodarja. Oča Johan so celotno domačijo prepisali in dali v roke sinu Janezu. Oktobrsko nedeljo sta bila Hafnerjeva Tone in Ana povabljeni na Visoko na kosilo. Ančka je pripravila pravo pojedino. Dobra kuharica je.

Za predjed je na lesen krožnik narezala kuhano dimljeno šunko s hrenom. Nato je prišla na mizo goveja juha z jetrnimi cmoki. Zraven je ponudila kuhano govedino od debelih reber in kos plečeta. Mati Barbara je vedno k goveji juhi dodala narezano govedino in narezan kuhan korenček. To so oča najraje jedli. Po juhi je kuharica Marjana na veliki leseni deski prinesla v peči pečeno mlado jagnje in na masti pečen krompir. Za prikuho je bil poljanski lonec iz vse zelenjave, ki je bila ta čas na vrtu: narezano zelje in ohrovt, koleraba, rumeno korenje in v koščkih krompir. Vsa ta zelenjava se je več ur cmarila v krušni peči. Za poslastico je bila orehova potica, katero je Ančka znala posebno dobro pripraviti.

Hlapec je prinesel polič rujnega furlanca in natočil v kozarce. Oča so vstali. V desnici so dvignili kozarec z vinom in slovesno dejali:

»S tem kozarcem vina nazdravljam novemu visoškemu gospodarju in visoški gospodinja. Bog naj vama da zdravje in mnogo zdravih otrok, da bo visoška zemlja ostala v rokah Kalanovih. Naša rodovitna zemlja je do danes preživljala šest Kalanovih rodov, šest gospodarjev. Vidva sta sedmi rod. Dvestoosemindvajset let visoški plugi orjejo to rodovitnico, ki nam je dala nekaj tisoč mernikov pšeničnega zrna. Visočani tudi ob slabih letinah niso stradali kruha. Ta zemlja nas je preživljala in iz nas naredila trden poljanski rod, ki ne sme izumreti.

Zlata je zemlja visoška, zlata! Pri dobri in skrbni obdelavi ti za prgišče posejanega zrna daruje mernike žita. Visoški hlev je bil vedno poln plemenske živine. Naši biki so oplemenjavali poljanske krave rejnice in poljanskim kmetom plemenitili živino. – Moj praded Jurij Kalan, najbolj spoštovan visoški gospodar, je 41 let gospodaril na naši domačiji. Bil je župan poljanske, žirovske, koroške, brojevske in hlevnovrške županije. V zakupu je imel desetino in vinski dac. Gosposka na loškem gradu ga je spoštovala. Bila so debela in suha leta. Visoška domačija ni klonila v slabih in težkih časih. Ni klonila pod udarci usode, ki je neizprosna. Pokoro, ki jo je nam naložil pravični Bog za naša slaba dejanja, smo prevzeli in jo bomo pošteno nosili. – Sveti Florijan naj čuva hišo pred ognjem! Sveti Kozma in Damijan naj skrbita za vajino zdravje in zdravje vajinih otrok. Imejta se rada, da bosta imela veliko otrok, da bodo otroci imeli vnuke, da bo rod Kalanovih večno gospodaril na tej domačiji. Rod Kalanovih ne sme izumreti. Ti, moj sin, si nosilec našega rodu. Če so naši predniki prebrodili težke čase, morata tudi vidva kljubovati vsem viharjem in nevihtam. V slogi in skupnem delu je moč. V poštenosti je pravica. Poljanski kmetje naj vedo, da smo Visočani neuklonljivi. Visoška zemlja mora na vse veke ostati v rokah Visočanov. Bog naj čuva Kalanovino!»

Stoje so trčili in nazdravili mlademu gospodarju in gospodinj. Čase so izpraznili do dna.

Očetove besede so Ani segle v dno duše. V njeni notranjosti je vrelo. Kalanovina, Kalanovina, Kalanovina! O Bog, usliši očetovo željo, usliši njegovo prošnjo! Bodi dobrotljivi Bog in pravični sodnik. Če je moj greh tako velik, da bo Kalanovina propadla, naloži pokoro na moj hrbet in bom spokorno nosila kazen, ki mi jo boš naložil.

Na Kalanovino je začel padati mrak. Hafnerjeva Tone in Ana sta se pripravila na odhod. Ančka, sedaj gospodarica na Visokem, je pristopila k Ani in jo objela. Rekla ji je, da bo med tednom prišla v Loko, ker mora nakupiti razno robo. Ana je bo vesela. Spremljala jo bo po trgovinah in jo predstavila svojim znankam. Visoška gospodarica mora spoznati Loko in njene meščane.

Sredi tedna je visoški hlapec na zapravlživčku pripeljal svojo gospodinj v mesto. Ančka je na Lontrgu izstopila in šla k Ani. Hlapec je odpeljal žito v Koširjev mlin. Počaka naj jo v gostilni pri Franceljnu. Konja naj postavi v gostilniški hlev. Do ene ure je prost.

Ana je bila vesela svoje svakinje. V hiši sta sedli za mizo in se spustili v klepet.

Ančka je zaupala Ani, da je njen mož Janez slab zakonski mož, da je spolno zelo slabo razvit. Spolni odnosi so zelo poredki in nenormalni. Njegov ud je majhen in težko ga je spraviti v vagino. Pravega orgazma ne doživlja, izloček je zelo skromen. Ančka je rada šla za gospodinj na Visoko. Delo na posestvu jo veseli. Toda ni vedela, kakšnega moža bo dobila v zakon.

Ani se je svakinja zasmilila. Taka brhka ženska, polna življenja, trpi pomanjkanje spolnega izživljanja. Ana ji je svetovala, naj z možem čim večkrat spi. Ker sta postali tako zaupni prijateljci, pa ji bo skušala pomagati po vsej svoji moči, da se bo izpolnila očetova želja.

Svakinji sta odšli na Plac v nakupovanje. Ana je kuharici naročila, kaj naj pripravi za kosilo. Obiskali sta vse trgovine. Ančka je v trgovini pri Dolencu nakupila špecerijo. Pri Juriju Kokelnu nekaj vatlov hodničnega platna za perilo. Pri klobučarju Kuraltu klobuk za svojega moža.

Po končanem nakupu je Ana peljala svojo svakinjo k gospej Gerbčevi, da jo bo spoznala. Gerbčeva je bila vesela obiska, ker ima Ano rada. Pri kavici so se ženske mnogo pomenile. Visoška Ančka je obljubila, da bo vedno, kadar bo prišla v Loko, obiskala gospo Gerbčevo, ker je željna pogovora z izobraženimi gospemi.

Ob enih je bilo kosilo. Aninega moža Toneta ni bilo na kosilu, ker je šel v Žabnico na nakup goveje živine.

Pri slovesu je Ančka objela svojo svakinjo in dejala: »Zelo sem srečna, da imam tebe. Edino tebi se lahko zaupam. Ti me razumeš. Mnogo moči bom potrebovala, da bom prebrodila te težave.« Sedla se je na voz in hlapec je pognal konja proti domu.

Ani se je svakinja smilila. Dobro razume njene težave.

Prvo popoldne, ko je Ana imela malo prostega časa, se je napotila h Grbčevim na obisk. Želela je, da bi srečala gospoda dr. Gerbca.

Velika hiša, kjer stanuje družina dr. Gerbca, je na koncu Placa, kjer se trg zoži v kloštrsko ulico. Po temnih stopnicah, brez vsake svetlobe, je dospela v drugo nadstropje, kjer je malo okence osvetljevalo hodnik. Na vratnem podboju je visel zvonec s širokim trakom in kovinskim držajem. Pozvonila je. Služkinja ji je odprla vrata. Ana je vprašala, če sta gospod in gospa Gerbec doma. Služkinja je peljala Ano v veliko sobo, imenovano salon. Ana se je usedla na tapcirani stol bidermajerskega pohištva.

Ko je Ana opazovala opremljenost sobe, so se odprla stranska vrata in vstopil je gospod dr. Gerbec. Prijazno je ponudil Ani desnico in ji krepko stisnil roko, rekoč: »Dober dan, gospa Hafnerjeva. Veseli me, da vas enkrat vidim v naši hiši. Kaj vas je pripeljalo k nam?«

Ana je takoj prešla k zadevi, zaradi katere je prišla na obisk. Povedala mu je, kar ji je zaupala svakinja. Gospod doktor je bil zamišljen. Čez nekaj časa je spregovoril: »Draga gospa Ana, tega sem se bal. Pri vašem bratu je spolovilo zaradi otroške bolezni okrnjeno, nerazvito. On ne bo nikdar spočel otroka. Hudo je tudi, da ne bo mogel nikdar zadovoljiti svoje žene. Če vam lahko nekaj svetujem, je to, da pripravite vašo svakinjo na misel, posinoviti kako moško dete, še dojenčka. To je po naših novih zakonih dovoljeno. Če smem, bom dodal svojo misel. V zadevi vašega brata in posestva na Visokem sem mnogo premišljeval. Vi ste iz rodu Kalanovih, prava hčerka Johana Kalana. Poročili ste se s Hafnerjem v Loki. Pri vaših osemindvajsetih letih ste do danes rodili pet otrok, od katerih sta dva fanta. Verjetno boste rodili še nekaj zdravih otrok. Pogovorite se z vašim bratom in vašo svakinjo, seveda, če ste vi sami pripravljeni, da bi onadva posvojila enega vaših sinov. Tako bo šlo ime Kalanovih naprej. Po žilah potomcev se bo prelivala prava kri Kalanov.«

Ano je prvi hip ta misel nekoliko presenetila. Morala bo dati enega svojih otrok Janezu in Ančki. Kot mati je močno navezana na svoje otroke, zlasti na sinove. Vprašanje je, ali bo še rodila kakega otroka in če bodo ti otroci moškega rodu. Od sinov bo moral eden biti doma in voditi mesarsko obrt. Jozef v Budimpešti ne bo imel potomcev. Micka v Kropi ima samo enega sina. Ta bo ostal na Jarmovini. Vprašanje je tudi, ali bo mož Tone pristal, da bi eden od sinov odšel na Visoko in postal član Janezove družine. Zahvalila se je dr. Gerbcu za nasvet: »Morala bom vse to premisliti,« je rekla.

Medtem je vstopila gospa Gerbčeva. Pogovor je stekel o drugih stvareh.

*

Listje na drevju rumeni. Po prvi slani bo odpadlo. Bližajo se najbolj žalostni prazniki vseh mrtvih. Na dan vernih duš sta Tone in Ana odšla na Visoko na grobove. Dan je bil turoben in pust, kot vedno na vseh svetih in vernih duš dan. Na materinem in bratovem grobu je Ana prižgala sveči. Tudi na semenišnika ni pozabila.

Ančka je na domu pripravila kosilo. Po obedu so brat Janez, mož Tone in oča Johan odšli v hlev pogledat živino in določiti, kaj bo za zakol.

Svakinji sta sedli k peči, ki je prijetno ogrevala prostor. Ana je povedala, kaj se je pogovarjala z doktorjem Gerbcem. Ančka pa hoče imeti svojega otroka. Zaenkrat še ne misli na posinovljenje, niti ne svakinjega otroka. Pojarmala pa je, da je težko živeti in gospodariti z Janezom. Mož je čudak, trmast in prepirljiv. Ančkini nasveti niso nič vredni in nič ne veljajo. Vse mora biti po Janezovem, čeprav dostikrat njegova odločitve ni pametna.

*

Januarja je Ana povila hčerko, ki so jo krstili na ime Marija. Tudi hčerke je bila vesela, čeprav bi raje imela fanta. Veselje pa je bilo kratkotrajno. Otroci se rojevajo, stari umirajo.

To, na kar je Ana že bila pripravljena, se je zgodilo. Oča Johan je zbolel za pljučnico in meseca maja mu je Matilda ponudila roko in njegovo dušo popeljala na srečanje s pokojno ženo Barbaro.

Ani je bilo hudo. Očeta je imela rada. Ni ji bil samo oče, temveč pravi prijatelj, svetovalec in življenjski vodnik. Vse znanje v kmetijstvu je prejela od očeta. Še kot mlado dekle jo je jemal s seboj na voz, ko je hodil na polja in travnike. V hlevu je bila doma. Brat France jo

je navadil pomagati pri bršti. Zavihala si je rokave, umila roke in že je segla po teletu v kravje telo. Poznala je vse živinske bolezni in tudi njihovo zdravljenje. Ana je bila prava visoška hči.

Očeta Johana so pokopali na poljanskem pokopališču, na levi strani matere Barbare. Šesti rod je odšel z visoške domačije. Pogrebščino je snaha Ančka pripravila na visoškem domu. Sorodniki in pogrebci so bili dobro postreženi. Brat Jozef se je z brzovlakom pripeljal iz Budimpešte. Tudi Jarmova dva iz Kroke sta bila na pogrebu.

Na Visokem je življenje potekalo po starem. Gospodar in gospodinja se slabo razumeta. Dnevno se prepirata ali pa trmoglavita. Zakonca spita v ločenih spalnica.

Ančka enkrat mesečno sama prifijaka v Loko. Ustavi se pri Ani. Nad možem Janezom se ne pritožuje več. Vživela se je v težko življenje. Najbolj jo boli, ker zaradi Janezove trme in nesposobnosti posestvo propada. Njena dota vidno kopni.

V loških trgovinah je nakupila potrebno špecerijo za gospodinjstvo in nekaj platna pri Mariji Juvan. Izbrala si je blago za novo obleko. Črnino po umrlem tastu bo zamenjala s črtasto temno obleko. Možu je pri klobučarju Josipu Burgarju kupila temen klobuk. Pri Katarini Dolenc je naročila blago za moževo novo obleko. Oglasila se je tudi v Koširjevem mlinu in malo poklepetala z mlinarico.

Ura je šla že na eno, ko se je Ančka vrnila k Šurkovim na kosilo. Tone je ravno kar prišel iz mesnice. V hiši so sedli za mizo. Ob peči pri mentrgi kosijo kuharica, hlapec Jernač, pomočnik Tinč in vajenec. Ana je pripravila govejo juho z domačimi rezanci, govedino s praženim krompirjem in zeljnato solato. Za poobede je ocvrla miške. Tone pa je postavil na mizo bokal primorske črnine. Po kosilu je kuharica pospravila obe mizi. Hlapec Jernač je odšel v hlev. Pomočnik Tinč in vajenec pa v delavnico pripravljat meso za kilometrsko salamo, ki mora biti zjutraj sveža v mesnici, ko mimo pripeljejo furmani iz Poljanske doline.

Svakinja sta ostali sami in se začeli pogovarjati o navadnih rečeh. Ančka je povedala, kaj vse je nakupila. Potožila se je, da se kuharica Marjana stara in zato mora v glavnem vse sama opraviti v kuhinji. Odločila se je, da si bo poiskala drugo pomoč. Ano je prosila, če bo poizvedela za kako mlado kuhinjsko pomočnico. Ni potrebno, da zna kuhati, ker jo bo sama priučila. Ančka ji je obljubila, da se bo pozanimala.

Hlapec Jernač je zapregel konja. Visoška gospodarica je sedla na kočijo in pognala skozi vežo na Lontgr in po Grabnu na Poljansko. Imenitna je ta ženska. Pri vseh težkih skrbih in nelahkem življenju imenitno izgleda. Marsikateri moški si bi pozelel njeno telo. Toda Ančka je preponosna, da bi se spuščala v ljubezenske vragolije. Dobro razpoložena je prifijakala na domačijo. Hlapec je prevzel vajeti, izpregel in obrisal konja po hrbtu in ga postavil v hlev.

Ančka je nakupljeno robo znosila v hišo in jo razložila po mizi. Radovedna je bila, kaj bo rekel mož Janez za klobuk, ki mu ga je kupila.

Janez se je po kosilu odpeljal v visoški mlin. Še pred mrakom se je vrnil. Bil je dobro razpoložen. Na Vidmu si je privoščil nekaj kozarcev vina. Ančka je bila vesela moževe dobre volje. Klobuka je bil vesel. Poveznil ga je na glavo. Dobro mu je pristajal. S klobukom na glavi se je usedel za mizo v kotu in pripovedoval, kaj so se menili v videmski oštariji. Srečal se je s Šubičevim očem Štefanom. Kasneje je prišel tudi sin Janez. Skupaj so se nalivali z vinom. Gospodinja jim je narezala suho kračo in dodala domačo zaseko. Jedača in dobro vino sta jim prijala. Slikar Janez je pripovedoval, da bo pojutrišnjem šel v Loko, kjer bo naslikal portret gospoda Gerbca in njegove žene. Oča Štefan je omenil, kaj če bi tudi visoškega gospodarja in gospodinja vrgel na platno. Janez je bil sporazumen. Imenitno bi bilo, ko bi v hiši viseli sliki visoškega gospodarja in njegove žene Ančke.

Ko je Ančki pripovedoval o tej svoji odločitvi, je bila vesela moževe ideje. Smejala sta se in drug drugemu kazala, kako se bosta nastavljala umetniku, ko ju bo malal. Po dolgem času je visoški gospodar naslonil svojo desnico na ženino ramo. Ančki je ta objem prijal. Svojo roko je ovila okoli moževega pasu. Tako že dolgo nista sedela.

Do trde teme sta sedela ob topli peči. Neža je prinesla v hišo leščerbo in jo postavila na peč. Ne samo toplota peči, dobro gospodarjevo razpoloženje je ustvarilo prijetno ozračje.

Zakonca sta se dolgo pogovarjala in delala razne načrte, kaj je treba postoriti. Takega razgovora že dolgo nista imela.

Bilo je že pozno, ko sta se odpravila v gornje prostore. Janez je stopil v svojo spalnico, Ančka v sosednjo sobo. Slekla se je. Na svoje telo je nataknila muslinasto spalno srajco, ki se je prilegala njenemu telesu. Obokline v bokih so bile dobro vidne. Ni mnogo premišljevala. Podala se je v Janezovo sobo.

Mož se je ravno kobacal v posteljo. Ančka se je ulegla k njemu in se mu privila. Janez temu ni nasprotoval. Žena ga je božala po telesu. Roka ji je zdrknila do Janezovega mednožja. Njegov ud je narahlo nabrekli. Toda še vedno premalo, da bi lahko zlezel v njeno vagino. Ančka se je trudila na vse načine, toda ni ji uspelo. Janez se ni branil. Mirno je dopustil Ančkinu igro. Želel si je, da bi mu ud otrdel, da bi enkrat doživel pravo spolno izživljanje. Ančka mu je odstranila nočno srajco s spodnjega dela telesa in tudi svojo nočno tenčico potegnila preko popka. Nežno se je prevalila na Janeza in se trudila, da bi njegov ud spravila v svojo tako željno telesno odprtino. Uspelo ji je, da ga je čutila v sebi. Bilo ji je prijetno. Janez ni kazal nobene nejevolje nad tem načinom uživanja. Ženo je objel z obema rokama preko hrbta in jo prižl k sebi. Ančka je začutila rahlo erekcijo. Tudi ona je doživela orgazem. Prvič je to doživela v moževi postelji. Da bi Bog dal, da je Janezu uspelo oploditi jo. Ulegla se je poleg moža. Potihoma je molila k Bogu, da bi obudil novo mlado življenje v njenem telesu.

*

Leta hitro minevajo. Prišlo je leto 1879. Šurkova Ana je že 15 let poročena. Rodila je že sedem otrok. Dva sta ji umrla v zgodnjih otroških letih. Med živečimi so fantje France, Tonček in Matevž ter dekleti Katka in Marija. Pri svojih štirinintridesetih je ponovno v blagoslovljenem stanju.

Katka je v petnajstem letu. Pridno in ubogljivo dekle. Materi pomaga pri gospodinjstvu. V Loki je naredila štiri razrede osnovne šole. Mati jo je dala v Ljubljano k uršulinkam v nadaljnje šolanje in v priučenje kuhanju. Obvlada nemški in italijanski jezik. S svojim stricem Jozefom si redno izmenjavata pisma. Dekle je izredno umsko razvito. Zanj ni nobena stvar več skrivnost. Piše mu, da je mati ponovno noseča in da pričakuje osmega otroka. Oče se počasi stara. Kljub srednjim moškim letom je še vedno plodovit. Družinsko razmerje na Visokem ni dobro. Stric Janez in žena Ančka se slabo razumeta. Ančka pride redno vsak mesec v Loko. Z materjo se mnogo pogovarjata. Visoška Ančka bi vzela brata Tončka na Visoko, da bi se priučil kmetovanju. Stric Janez ni za to. Hoče imeti svojega otroka. Katki je vse to znano. Mati Ana ji ne skriva visoških težav. Katko smatra že za zrelo dekle in se lahko z njo pogovarja o visoških skrivnostih.

Ani je uspelo, da je svakinji Ančki na Visoko priskrbela mlado kuharico Marjanco. Doma je iz Knapov v Selški dolini. Dekle je staro 28 let. V življenju je doživela veliko razočaranje. Imela je fanta in nameravala sta se poročiti. Pa je fanta zmešalo mlado punče iz Selc, doma z bogate kmetije. Marjanca je z male kmetije, kjer je šestero otrok. Rada je odšla na veliko visoko posestvo, daleč proč od doma in od svojega nevhvaležnega fanta.

Visoška gospodinja je zadovoljna z novo gospodinjko pomočnico. V kuhinji je navajena dela, ker se je doma že pripravljala na ohcet. Kuha ji leži in Ančka se zanese nanjo. Našla je človeka, s katerim se lahko pogovarja. Marjanca pa je tudi kmalu spoznala razmere med zakoncema. Gospodar Janez je pust. Z nikomer se ni voljan pogovarjati. Sam svoj čudak je. Gospodinja Ančka je 15 let starejša od Marjanice. Med njima pa se je razvilo prijateljstvo. Marjanca se je svoji gospodinji popolnoma zaupala. Pripovedovala ji je, da sta s fantom hodila dobri dve leti. Imela sta se rada. Zelo ji je bilo hudo, ko jo je zapustil. Vedela je, da bo težko dobila drugega fanta. Za možitev je že prestara. Kmečki fantini hočejo imeti nedolžna dekleta.

Marjanca je brhko dekle. Razvite prsi, boki lepo oblikovani, ravne noge, svetli lasje zviti v kito. Prava kmečka lepota. Moža Janeza njena lepota ne gane. Bolj moti Ančko. Gospodinja redno neguje svoje telo. Zjutraj se v kuhinji umiva do pasu. Svoje prsi masira z mrzlo vodo.

Po hrbtu jo umije Marjanca. To Ančki dobro de. Večer pred obiskom v Loki se v kuhinji skopa. Marjanca ji segreje vodo in jo naliije v leseno kad. Gospodinja se do golega sleče in zleze v toplo vodo. To ji je zelo prijetno. Marjanca ji mora namiliti hrbet in zadnjico. Po kopanju pa ji z brisačo zdrigne telo. Ančka je uživala pri tej masaži. Vpeljala se je navada, da se za gospodinjo skopa še Marjanca. Ančka ji pri kopanju pomaga. Tudi ona jo namili. Uživa, če boža njene lepo razvite prsi.

Brhki ženski, željni moške nežnosti, sta spoznali, da je tudi med ženskami ljubezen. Tako sta postali ljubimki. Lesena kad je dovolj velika, da se lahko skupaj okopata. Vsak teden ob sobotah si uredita kopalni čas. Kuhinjsko okno zagrneta s težkim zagrinjalom. Kuhinjska vrata zakleneta. Marjanca prostor dobro ogreje. In tako se razvije ljubezenska igra, ki obema dobro de. To uživanje jima ustvarja pravo zadovoljstvo.

Prepiri med možem in ženo so minili. Ančka moža postreže in izpolni vse njegove, včasih svojeglave zahteve. Janez je zadovoljen, ker ga žena pusti zvečer na miru in ne kaže nobenega poženja. Vsak odide v svojo sobo spat. Pred spanjem ima Ančka v mali hiši še razgovor z Marjanco, kaj bo naslednji dan pripravila za zajtrk, malico in za kosilo. Srečni sta, da se lahko v miru pogovarjata o sebi in o svoji ljubezni. Ljubezen med ženskami je bolj nežna in prijetna kot grobo moško ljubimkanje brez vsake nežnosti.

Sčasoma je Janez pričel razmišljati, kako to, da ga žena v spolnosti pusti pri miru. Začel je sumiti, da ima v Loki kakega ljubimca, h kateremu se zateka, ko hodi v mesto na nakupovanje. To mu ne bi bilo vseeno. Ko je Ančka odhajala v Loko, se ji je večkrat pridružil. Hotel je priti zadevi do dna. Vendar v Loki ni mogel odkriti stranpota svoje žene. Šla je po nakupih. Potem se je usedla v kuhinji pri svakinji in klepetali sta o vsakdanjih novicah in čenčarijah. Janez pa se je ustavil pri svaku Tonetu v mesnici in z njim pomoževal. Ni mu uspelo odkriti, kaj je z njegovo ženo in kje je ključ do njenega dobrega razpoloženja. Ančka pri nakupovanju ni nikdar pozabila na svojo ljubavnico. Vedno ji je kupila oblačila ali blago.

*

Minula so tri leta po tragični smrti brata Janeza. (Glej: *Pripisano*. – Op. B.B.)

V tem času je Šurkova Ana rodila še dve hčeri. Šest mesecev po bratovi smrti je povila hčerko Marijo, ki so jo klicali Micka. Mesec dni pred tretjo obletnico Janezovega pogreba pa se je pri Šurkovih rodila še ena hči, ki so jo krstili na ime Ana. Šurkova Ana je zadnjo hčerko rodila, ko je že dopolnila štirideseto leto in njen mož Tone trinpetdeseto leto. V devetnajstih letih zakona je Ana rodila deset otrok. Rodovitna žena je bila Ana. Pri svojih prijateljicah se je norčevala, češ, kljub temu, da mož Tone poredko spi pri njej, zadostuje, da samo spodnjice vrže nanjo in že zanosi.

Ana in visoška gospodarica Ančka sta še vedno veliki prijateljici. Redno na štirinajst dni pride v Loko. Zanj je obisk v Loki najbolj vesel dan. Takrat se naklepeta z Ano in z loškimi znankami. Rada se ustavi v Koširjevem mlinu. Mlinar Lovro je zabaven v pogovoru in šegav pri pripovedovanju raznih loških novic.

Ob zadnjem obisku v Loki Ančka ni bila najbolje razpoložena. Njeno zdravje se je poslabšalo. Noge ji v gležnju močno zatekajo. Težko diha. Ana jo je peljala k dr. Arkotu. Skrbno jo je pregledal. Ugotovil je, da se ji v zgornjem delu života nabira voda. To je srčna vodenica. Paziti se mora. Prepovedal ji je uživanje alkoholnih pijač. Napisal je zdravila za odvajanje urina. Jemati jih mora vsak drugi dan. Izogibati se mora telesnemu naporu. Ne sme prenašati težkih bremen.

Ko sta sedli doma pri Šurkovih za štedilnik, je Ančka šegavo rekla: »Izgleda, da Janez na onem svetu nima nikogar, da bi se z njim prepiral. Zato me vabi k sebi. Pa se ne pustim. Ne bo me tako hitro dobil. Ne bom mu naredila tega veselja!«

Anin sin Tonček je prišel iz šole. Visoška gospodarica Ančka ga je bila vesela. To je njen ljubljeneček. Takega sina si je ona vselej želela. Stisnila ga je k sebi in ga dolgo držala v objemu. Govorila mu je: »Ti si moj fant!«

Enajstletnemu dečku je bilo nerodno, a kljub temu se je teti pustil božati. Rekla mu je: »V počitnicah, ko bo konec šole, boš prišel na Visoko. Z vozom se bova vozila po visokih njivah. S hlapcem boš šel na Blegoš, kjer se pasejo ovce. Dala ti bom najlepšo ovčko, da jo boš imel v svoji čredi. Kupila ti bom veliko risanko, da boš narisal visoško domačijo in cerkev sv. Volbenka. Ne bo ti dolgčas pri nas.«

Pripisano:

Podpisani prireditelj z obžalovanjem ugotavlja, da je na tem mestu pripovedi o visoški tragediji avtorjevo pismo roko zaustavila božja dekla smrt. Hkrati bralcem sporoča, da je avtor v nekem drugem svojem spisu o Visočanih zgodbo o Ani Kalan zaključil takole:

Na Visokem je življenje teklo po starem, stalni prepiri med možem in ženo, posestvo brez gospodarja. Janez je živel sam zase. Ančka je imela samo enega prijatelja, to je bila hišna Marjana, ki je bila od Ančke 10 let starejša. Marjani so bile zakonske razmere dobro poznane. Vedela je za vse Ančkinе skrivnosti. Toda Marjana je molčala, nikomu ni nič izdala, vse zaupano je zaprla vase. Razmere med možem in ženo so postajale vedno bolj neznosne. Ali je Ančka imela druge moške, se ni nikdar izvedelo. Bila je izobražena, ponosna, stasita, z eno besedo žena, ki je marsikatega moškega zanimala. Kako je prenašala zakonske tegobe, nam ni znano, ker hišna Marjana teh skrivnosti ni nikdar izdala.

To zakonsko razmerje je vodilo v katastrofo. Samomor brata Jozefa je na Janeza močno vplival. Komaj dve leti po Jozefovi smrti, dne 22. maja 1882, je zvečer ob 11. uri odjeknil strel iz pištole v Janezovi sobi. Ko so pritekli posli in za njimi tudi žena Ančka, so našli na tleh ob postelji ležečega gospodarja Janeza, mrtvega zadnjega Kalana, s strelom v glavi. Ta smrt je za vedno ostala zagonetka. Dve osebi sta bili, ki jima je bil vzrok Janezove smrti znan, to sta bili žena Ančka in stara hišna Marjana. Razne govorice so se širile. Nekateri so govorili, da se je visoški gospodar sam ustrelil zaradi ženine nezvestobe. Drugi so trdili, da ga je ustrelila žena, ker se ga je hotela iznebiti. Naslednji dan 23. maja dopoldne je prišla na Visoko sodna komisija ter izvršila obdukcijo zadnjega Kalana v hišni veži. Sodna komisija je ugotovila in potrdila, da je Janez Kalan napravil samomor. Naslednji dan 24. maja je bil pogreb na poljsko pokopališče.

Čeprav se Janez in Ančka nista razumela, je mlada vdova globoko žalovala za pokojnikom. Vdala se je pijači. Kakor je bila za Janezovega življenja pripravljena s polno voljo gospodariti, tako ji je sedaj ta volja popustila. Visoška domačija je propadala. Vsi posli razen Marjane so zapustili Visoko, ker se je naenkrat raznesla govorica, da zaradi smrti gospodarja straši na tej domačiji. Edino stara hišna Marjana je ostala zvesta vdovi Ančki. Tudi to je povzročilo razne govorice, da je Ančka kriva moževe smrti. Vdova Ančka ni bila dolgo gospodar na Visokem. Žalovanje in pijača sta ji jemala življenje. Zbolela je na vodenici ter 27. 5. 1886 umrla, stara komaj 30 let. Že pred smrtjo je darovala stari Marjani za njeno zvestobo in molčečnost veliko visoško njivo.

S smrtjo vdove Ančke je posestvo ostalo brez pravega dediča. Sodišče je določilo Antona in Ano Hafner za dediča. Visoška domačija je leta 1887 prišla v roke Hafnerjev. Kljub žalostnim udarcem usode je Ana Hafner ponovno zaživela. Postala je gospodarica na Visokem, na svojem rodnem domu. Preselila se je na posestvo in ga pričela upravljati.

Najstarejši sin Ane in Antona Hafnerja France je s 17. letom, to je istega leta, ko je mati Ana postala gospodar na Visokem, odšel v svet. Njega je bolj veselil poklic državnega uradnika kot pa delo na posestvu. Zato je Ana določila drugega sina Antona za dediča Visokega. Tretji sin Matevž se je moral izučiti mesarske obrti.

V času, ko je Ana postala gospodarica Visokega, je bil sin Anton star 12 let. Po dokončani osnovni šoli se je moral vpisati na kmetijsko šolo na Grmu pri Novem mestu. To šolo je obiskoval dve leti. Bil je izredno marljiv in dober učenec. Šolo je zaključil z odliko. Ko je Anton dopolnil 20. leto, to je konec leta 1892, mu je Ana izročila posestvo. Resno se je oprijel kmetijstva. Toda pravega zadovoljstva ni našel v tem delu. Njegova srčna želja je bila, da bi

postal častnik v avstro-ogrski vojski ali pa da bi se posvetil kakemu visokošolskemu študiju. Po tihem je gojil misel, da bi posestvo prodal ter da bi s tem denarjem dovršil univerzitetni študij.

Tako sta se srečala dr. Ivan Tavčar, poljanski domačin, ljubljanski advokat ter nekaj časa ljubljanski župan, in Anton Hafner, mladi posestnik na Visokem. Dr. Tavčar je hotel nekje v bližini Poljan kupiti majhno posestvo ter si tako urediti bivališče za čas dopusta ter za stara leta. Tiha ideja mladega visokega gospodarja, da bi Visoko prodal, je dobila veliko podporo v želji dr. Ivana Tavčarja za nakup posestva v Poljanski dolini. Kupčija je bila kmalu sklenjena. To je moralo biti na začetku leta 1893.

Mati Ana ni nič vedela o teh razgovorih. Tudi sin Tone ji je vse zamolčal. Dne 24. aprila 1893 je izvedela iz dnevnega časopisja, da je njen sin prodal veliko visoško posestvo dr. Ivanu Tavčarju. To je bil za Ano najtežji udarec, ki ga ni prenesla. Udarec jo je popolnoma strl. Njen dom, njeno posestvo, na katerem so Kalanovi gospodarili prek četr tisočletja, je njen sin brez njene vednosti za mali denar izročil v tuje roke. Materi Ani je vse odpovedalo. Iz obupa je sama napravila konec svojemu življenju na podstrešju hiše št. 69 na Lontргу. Tako je preminila zadnja lastnica visoške domačije iz rodu Kalanovih.

Izbral in za objavo priredil Branko Berčič.